

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA MERKEZİ

Elyazması hukukunda

Ferid Abdulhüseynli İmamverdi oğlunun

“Azerbaycan'da kültür turizmi: Gebele ve Şeki örneğinde”
konusunda

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İhtisasın şifresi ve adı	060803 “Turizm ve Otelcilik”
İhtisaslaşma	“Turizm İşi”
Tez Danışmanı : Rehberi :	Yüksek Lisans Programının
Doç.Dr.Rehman Seferov	Doç. Dr Kadir Bayramlı
Kafedra Müdürü Evezi : oğlu	Öğr.Gör.Eliyev Yusif Nadim

BAKÜ – 2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA MERKEZİ

AZERBAYCANDA KÜLTÜR TURİZMİ: GEBELE ve ŞEKİ
ÖRNEĞİNDE
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ferid Abdülhüseynli

Danışman

Doç. Dr. Rehman Seferov

BAKÜ – 2018

Özet

Turizm modern dünyada hemen hemen her kesin katıldığı ve gezme, görme ve dinlenme gibi özellikleri barındıran bir yaşam tarzı haline gelmiştir. Turizmin ekonominin diğer kollarından esas farkı insanlara haz veren onları tatmin eden nesnelerin soyut olması ve hislere bağlı bir sistem üzerinde kurulmasıdır. Tabi dünya geliştikçe turizm de kendi standartlarını değiştiriyor ve halkın talebini de göz önünde bulundurduğumuzda yenilikler ve eskilere düzenlemeler kaçınılmaz oluyor. Her geçen yıl turizme yeni türler ekleniyor ve turizm artık her kitlenin ve her sebebin turizmi olmaya başlıyor.

Zaman geçtikçe turizme katılan insanların istek ve arzuları da değişiyor ve yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına yol açıyor. Uzun zaman mevcut olmuş kitle turizminden sıkılan ve her zaman yeni hazlar arayan insanları düşünen turizm yetkilileri yeni turizm türlerini yarattılar ve bunları alternatif turizm olarak değerlendirdiler. Alternatif turizm kitle turizminden sıkılanlar için ideal bir çıkış yolu oldu.

Artmakta olan turist istekleri ve düzelmekte olan sosyo-politik düzey insanlarda farklı kültürleri tanıma ve kültürel yapıları görme isteği uyandırdı. Bu da kültürel turizmin ortaya çıkmasına ve insanların daha fazla ve farklı kültürlere şahit olmasına ortam yarattı. Kültür turizmi destinasyon olarak kullanılan ülkeye de para akışı ile beraber kültürünü dünyaya tanıtmaya ve varlığını gösterme şansı verdi. Kültürüyle dünyayı kendine hayran bırakan bu ülkelerden biri de Azerbaycan oldu. 25 asırdan uzun bir kültüre ve tarihe sahip bu topraklarda kültür turizminin gelişmemesi ve etkin bir hal

almaması tamamen hata olurdu. Azerbaycan'ı incelediğimizde açık-aydın görüyoruz ki her bir bölgenin kendine has tarihi ve kültürü bulunmaktadır ancak Şeki-Zagatala bölgesi hem zamanında Albania devletinin hem de Şeki hanlığının toprakları olması sebebiyle kültürü ve tarihi en eski Azerbaycan topraklarıdır. Bu yüzden de Gebele ve Şeki'de kültür turizminin geliştirilmesi ve bu gelişmeye destek verilmesi daha maksata uygundur.

Anahtar sözcükler: Turizm, Kültür, Kültür Turizmi, Alternatif Turizm, Azerbaycan

Abstract

Tourism has become a lifestyle in the modern world, with almost every definitive participant, and features such as sightseeing, sight and relaxation. The main difference from the other branches of the economics of tourism is that the objects satisfying them are abstract and they are built on a system connected to the senses. Of course, tourism develops its own standards as the world develops, and regulations and innovations become inevitable when we consider the demands of the people. Every year, new species are added to tourism and tourism is starting to become a tourism destination for all kinds of people.

Over time, the desires and wishes of the people who are participating in tourism are also changing and leading to the emergence of new types of tourism. The tourism authorities, who think of people who have been sick of long-standing mass tourism and who are always looking for new pleasures, have created new types of tourism and evaluated them as alternative tourism. Alternative tourism has become the ideal way out for those who are bored by mass tourism.

The rising tourist desires and the improving socio-political level have prompted people to recognize different cultures and to see cultural structures. This has created an environment for the emergence of cultural tourism and for people to witness more and different cultures. Cultural tourism was also used as a destination for the country, as well as the flow of money to introduce the culture and the world gave the opportunity to show their presence. Azerbaijan was one of those countries that culturally

fascinated the world. It would be a mistake not to develop culture tourism and to become effective in these lands, which have a long history and culture of more than 25 centuries. When we examine Azerbaijan, we see that each region has its own history and culture, but the Şeki-Zagatala region is the oldest Azerbaijani territory because of the culture and history of both the Albanian state and the Şeki khanate. That is why it is more convenient to develop cultural tourism in Gebele and Şeki and to support this development.

Keywords: Tourism, Culture, Cultural Tourism, Alternative tourism, Azerbaijan

İçindekiler

Özet	i
Abstract	iii
İçindekiler	v
Tablolar Listesi.....	viii
Kullanılmış Kısaltmalar	ix
Giriş.....	1
Birinci Bölüm.....	3
Genel Turizm Bilgileri, Alternatif Turizm Türleri: Kültür Turizmi.....	3
1.1. Turizm kavramı ve Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri	3
1.1.1. Turizm Kavramı.....	3
1.1.2. Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri	4
1.1.2.1. Turizmin Ekonomik Etkisi	4
1.1.2.2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkisi.....	7
1.1.2.3. Turizmin Çevresel Etkisi	10
1.2. Kitle Turizmi.....	12
1.3. Alternatif Turizm Hakkında Genel Bilgi.....	13
1.4. Alternatif Turizm Türleri ve Ortaya Çıkma Nedenleri.....	15
1.4.1. Sağlık Turizmi	17
1.4.2. Konferans ve Kongre Turizmi	17
1.4.3. Spor turizmi	17
1.4.4. Doğa Turizmi	18
1.4.5. Eğlence Turizmi.....	18
1.4.6. Kültürel ve Tarihsel Turizm	19

1.5. Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm Arasındaki Farklar	20
1.6. Kültür Kavramı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi	21
1.7. Kültürel eşitlilik	22
1.8. Kültürel Miras ve Kültür Turisti	23
1.8.1. Kültürel Miras Türleri.....	24
1.9. Kültürel Turist eşitleri	25
1.10. Turizm ve Kültürel Miras arasındaki Dinamik Etkileşim	26
1.11. Kültür Turizmi Ve Ortaya ıkma Nedenleri	26
1.12. Kültür Turizminin etkileri.....	28
1.12.1. Kültür Turizmine Katılım Nedenleri	30
1.13. Kültür Turizmi Türleri	32

İkinci Bölüm

Azerbaycan’da Kültür Turizmi: Gebele ve şeki şehirleri

2.1 Azerbaycan’ın Coğrafi Ve İklimsel Yapısı	34
2.1.1 Rölyefi Ve Coğrafi Yapısı	34
2.1.2 İklimi ve Doğal Ortamı.....	34
2.3 Azerbaycan’da Kültür ve Kültürel Kaynaklar	35
2.3.1 Bakü	41
2.3.2 Bölgeler.....	43
2.4 Azerbaycan’da Turizm ve Gelişimi	43
2.4.1 Azerbaycan'ın Farklı Turizm Türleri �zerindeki Potansiyeli	44
2.4.2 Azerbaycan'da turizm sektörünün SWOT(GZİT) analizi	47
2.5 Azerbaycan’da Kültür Turizmi ve Turizme Katkıları	49
2.6 şeki-Zagatala Ekonomik bölgesi	50
2.6.1 Ekonomik Bölgenin Coğrafi Durumu	50
2.7 Gebele İli.....	51

2.8Şeki İli	56
III Bölüm.....	60
Araştırma.....	60
3.1Metodoloji	60
3.2 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi.....	60
3.3. Gebele Ve Şekinin SWOT Analizi	61
3.3.1. Gebele İlinin SWOT Analizi	61
3.3.2. Şeki Kültür Turizminin SWOT Analizi.....	67
Sonuç ve Öneriler.....	70
Kaynakça.....	72

Tablolar Listesi

Tablo 1: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm arasındaki farklar

Tablo 2: Kültür Turizminin olumlu ve olumsuz etkileri

Tablo 3: Kültür Turizmi türleri

Tablo 4: Şeki-Zagatala bölgesinin turizm arz kapasitesi

Tablo 5: Gebele ilinin SWOT analizi

Tablo 6: Şeki ilinin SWOT analizi

Kullanılmış Kısaltmalar

AB-Avrupa Birliği

ABD- Amerika Birleşik Devletleri

AT- Alternatif Turizm

CJSC- Closed Joint Stock Company

GSYH- Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

M.Ö- Milattan Önce

M.S- Milattan Sonra

NTA- National Tour Association

NTO- National Tourism Organisation

SWOT(GZİT)-Strength (Güçlü yönler) Weakness (Zayıf yönler)

Oppoutunities (İmkanlar) Threads (Tehtitler)

UNESCO- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Giriş

Azerbaycan asırlar boyu birçok devletlere ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Devletçilik kültürü M.Ö III binyıla dayanan bu topraklar kültürün ve tarihi yapıların merkezi olmuş. Zamanla kendi merkezi devletini yaratmış bazende diğer devletlerin esaretinde yaşamış bu toplum kendi kültürel mirasını korumuş ve bu güne kadar yetiştirmişler. Kültürü bu kadar zengin bir ülke olsa da kültürel turizmin yaygın olmamıştır. Bu yüzden de kültürel turizm açısından ülkenin nasıl değerlendirilmesini araştırmak kaçınılmaz olmuştur.

Zaman-zaman işgal altında olması ülke ekonomisini zayıflatmış ve gelişmesine engel olmuştur. Ekonomi zayıflığı ve ülkenin az tanınırlığı ülkede turizmin zayıf gelişimine sebep olmuştur. Ekonomik organizasyonlara, AB ye ve UNESCO ya katılmasıyla ülkede turizm ve ekonomi önemli ölçekte artmış ve turistler tarafından tanınırlığı artmıştır.

Bu çalışmada Azerbaycan kültürünü onun önemini ve turizme kattığı değeri analiz edilmektedir. Bu bağlamda ilk önce kültür ve turizm arasındaki ilişki ve kültür turizminin ortaya çıkma sebep ve nedenleri incelenmiş, daha sonar Azerbaycan kültürü ele alınarak ülkede mevcut olan kültürel turizmin durumu onun şuanaki gelişimi analiz edilmiştir.

Azerbaycan kültürü analiz edilirken Şeki-Zagatala bölgesini öncelikli belirtmek gerekir. Bölge zaman-zaman hem yerel hem da yabancı devletlerin tabiliğinde olmuş ve farklı kültürlerle ev sahipliği etmiştir. Gebele ve Şeki şehirleri Azerbaycan turizminde önemli bir yere sahiptir. Hem kültürüne hem de tabiat ve iklimine öre bu şehirler Azerbaycan üçün

büyük öneme sahiptir. Albania devletinin başkenti olmuş Gebele şu an da kültürel yapısıyla yabancı ve yerli turistlerin dikkatini çekmektedir. XVIII yüzyılda mevcut olmuş Şeki hanlığının merkezi olmuş Şeki şimdide o eski tarihini koruyor ve şehir açık hava tarih müzesini hatırlatıyor. Bulgulara göre, mevcut pazarların ve hedef pazarların kültürel talep ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek, ekinleri üretken hale getirecek, başka bir deyişle ürün çeşitliliği yaratacak ürünler üretmek için potansiyel olarak mevcut olabilecek çeşitli kültürel varlıklar yaratmak önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, mevcut pazardan ve ya hedef pazardan elde edilebilecek faydalar ve ilgili olarak kültür turizmi geliştirilebilir.

Birinci Bölüm

Genel Turizm Bilgileri, Alternatif Turizm Türleri: Kültür Turizmi

1.1. Turizm kavramı ve Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri

1.1.1. Turizm Kavramı

Turizm paradoksal bir olgudur: bu, tarihi medeni bir toplumun ortaya çıkmasından çok önce başlayan insanlığın faaliyetidir. Her tarihsel çağda, bir şekilde veya başka bir şekilde, insanların turizm kategorisine giren faaliyetlerinin unsurlarını bulmak mümkündür ve aynı zamanda turizm yeni bir fenomendir. Bununla birlikte, modern toplumda büyük bir rol oynar. Turizmin, insanların, bölgelerin, devletlerin ve uluslararası yaşamın bugünkü yaşamlarındaki değeri, fazla tahmin edilemez. Günümüzde turizm, dinamik olarak gelişen girişimciliğin çeşitli biçimlerini içeren güçlü bir endüstridir (Korotkova, 2009:11).

Turizm, seyahat deneyimi sunan faaliyetler, hizmetler ve endüstrilerin bir bileşimidir; evden uzaklaşan bireyler veya gruplar için ulaşım, konaklama, yeme-içme tesisleri, mağazalar, eğlence, aktivite tesisleri ve diğer ağırlama hizmetleri. Ziyaretçi ve ziyaretçi ile ilgili hizmetlerin tüm sağlayıcılarını kapsar. Turizm seyahat, otel, ulaşım ve promosyon dâhil olmakla, gezginlerin ihtiyaç ve isteklerine hizmet eden tüm diğer bileşenlerin de bulunduğu dünya endüstrisidir. Son olarak turizm, bir ülkenin sınırları ve ya siyasi alt bölümleri veya komşu devletler veya ulusların ulaştırma merkezli bir ekonomik alanı içindeki toplam turizm harcamalarıdır (Ezenagu ve Chinonso,2016:4).

Turizmi çeşitli yönere ve yaklaşımlara, yani turistin niteliğine ve seyahat etme motivasyonuna bağılı olarak birkaç kategoride tanımlamak mümkündür (Benediktsson, 2004: 14).

1.1.2. Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri

1.1.2.1. Turizmin Ekonomik Etkisi

1960-1970'lerde turizmin etkisi ile ilgili ilk çalışmalar bölgeler ya da destinasyonlar üzerinde yapılmış ve ekonomiye odaklanmıştır. Bu tekil odak noktası iki olguya dayanıyordu:

1. Ekonomik etkinin nicelleştirilmesi daha kolaydı
2. Turizmin sağladığı faydalar konusunda genel bir iyimserlik vardı.

Ancak, doğası gereğı turizm, benzersiz ve kırılgan destinasyonlarla çizilir ve bazı durumlarda ekonomik faydaların, geçmişte hiç tahmin edilmeyen toplum ve çevre üzerindeki olumsuz sonuçlarla gölgelenebileceğı anlaşılmıştır. Turizm faaliyeti tarafından üretilen faydalar ve maliyetler üç taraftan görülmelidir: turistler, yerel toplum ve yetkililer. Bir tarafta belli bir turizm türünün tadını çıkarmaya çalışan turistler var. Bir başka tarafta, turizm faaliyetlerinden yararlanan (esas olarak finansal) yerel topluluk var. Aynı zamanda, turistlerin geride bıraktıkları gizli maliyetlerle yüz yüze kalanlar onlar. Son olarak, hükümete ve yerel yönetimlere sahibiz. Onlar için turizm vergiler, iş yaratma ve ödemeler dengesine katkı yoluyla gelir elde ediyor. Ayrıntılara daha fazla gidersek, dördüncü bir taraf hakkında konuşabiliriz: yatırımcılar. Onların bakış açısına göre, faydalar yalnızca, ana bilgisayarda kurdukları işletmelerin gelirlerine dayanan finansallardır.

Maliyetler ile ilgili olarak, yatırımcılar mali olandan başka herhangi bir maliyete karşı bağıştırlar. (Paul, T.Y: 500-501)

Turizm endüstrisi, kalkınma fırsatlarının sınırlı olduğu daha az gelişmiş, çevre ülkeler / bölgelerde iş ve gelir elde etmede ekonominin en verimli kolu gibi görünmektedir. Bu bölgelerde turizmin ekonomik etkisi en güçlü şekilde hissedilmektedir. Bu bölgelerden insanlar genellikle çiftçiler veya balıkçılardır ve turizm faaliyetlerine katılım hane gelirlerini önemli ölçüde arttırır. Ayrıca, yerel turizm endüstrisindeki bir artış, ilgili faaliyetlere (konaklama ve ikram için kullanılabilecek tarım ürünleri veya hediyelik eşyalar) bir teşvik sağlayabilir. Bazı yazarlara göre, bu bölgelerdeki turizm endüstrisinin tanıtılması, aynı ülkede daha gelişmiş bir bölgeye kıyasla, yerleşik nüfusun refahı üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olabilir. Gelişmekte olan bir ülke veya bölgede turizmin böyle bir gelişmesi için aşağıdakiler gereklidir: temel altyapı (erişim yolları, içme suları vb.), konaklama (otel, pansiyon, vb.) ve turizm için gerekli diğer tesisler ve hizmetler (catering, ulaşım) , vb. Bazı bilim adamları, bu hizmetlerin bir kısmının, turizm endüstrisine sağladıkları ve aynı zamanda yerel halk tarafından kullanıldığı anlamında bölünmez olduklarına inanmaktadır (Paul, T.Y: 500-501)

Böylece, birçok gelişmekte olan ülkede, turizm için inşa edilen otoyollar ve havaalanları, artık birçok yerel ürün için daha uzak pazarlara daha kolay erişim sağlamaktadır. Ne yazık ki, yerel nüfus bu gelişmeden çok az yararlanmaktadır. Bu aslında hem fiziksel hem de ekonomik bir dağıtım sorunudur. Piyasa, gelişmenin talebe bağılı kalacağını garanti etmemektedir. Gerçekçi ve doğru planlamanın yapılması ve çatışmaların azaltılması için

kuralların ve yasaların uygulanması zorunludur ve gerekli hallerde, doğa turistlerinin ve sakinlerinin keyfini çıkarabilecekleri eşsiz özellikleri koruyacak ve koruyacaklardır. Bu, son zamanlarda gelişmekte olan ülkeler tarafından öğrenilmiş bir derstir. Yüzeysel bir düzeyde, turizmin ekonomik yararı çok açık görünüyor. (Paul, T.Y: 500-501)

”Son yıllarda artan sayıda yazar, turizmin faydaları ve niteliği ile ilgili çekincelerini dile getirdi ve turizmin potansiyelinin büyüme ve gelişme için bir katalizör olduğu konusundaki şüphelerini dile getirdi. Yerel halkın refahını maksimize etmenin bir aracı olarak "Türkiye'de yapılan bir çalışmada, ekonomik kalkınma stratejisi olarak turizm olmasına rağmen - ekonomik büyümenin hızını artırdığı ve bölgeler ile sosyal sınıflar arasındaki eşitsizlikleri yarattığı belirtildi. Eşitsizlikler, kırsal alanlardaki harcamalar nedeniyle kıyı turizmi gelişimi için ekonomik teşviklerden kaynaklanmıştır. Özünde, bu, kaynak tahsisi ve turizm endüstrisinin gelişmesinin, mevcut kaynakların - doğal, insan, vb. - optimal kullanımını temsil edip etmediği sorundur. Kırsal alanlar genellikle ekonomik çeşitlilikten ve yeterli altyapıdan yoksundur ve sınırlı sayıdadır. Ekonomik faaliyetler ve daha az eğitilmiş bir nüfusa sahiptir. Bütün bunlar, kırsal nüfusun işlerin güvenceye alınması, yatırımların teşvik edilmesi vb. kısıtlamalarına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, bu bölgelerde, turizm de dâhil olmak üzere ekonomik faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve izlenmesi konusunda bazı eksiklikler vardır. İşler açısından, turizm tarafından sağlananlar, bir dereceye kadar mevsimseldir, düşük ücretler ve terfi için sınırlı fırsatlar vardır. Bunu diğer endüstrilerle karşılaştırsak, turizm nispeten düşük maaşı belirleyen düşük düzeyde uzmanlığa sahip

Çalışanlara ihtiyaç duyar. Sonuç olarak, ekonomik açıdan, yerel toplumun amacı, ödemek zorunda oldukları maliyetlerden daha yüksek sonuçlar elde etmek olmalıdır (Paul, T.Y: 500-501).

1.1.2.2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkisi

Turizm genellikle kültürler, davranışlar, değerler ve gelenekler arasındaki bağlantıyla ilişkilendirilmiştir. Turizm, ev sahiplerinin ve turistlerin birbirleriyle doğrudan etkileşim yoluyla daha iyi öğrenebilecekleri bir ereve olarak kabul edilir. Ayrıca, turizm, turistlere kaliteli hizmet sunmak için ev sahibi toplulukların daha duyarlı ve eğitimli olmalarını gerektirmektedir. Ayrıca, yerli halk ve turistler arasındaki etkileşimler, sosyal ve ekonomik ilerleme için yeni fikirlerin, değerlerin ve motivasyonların ortaya çıkmasını sağlar. Sanat ve gelenekler yabancı ziyaretçiler için bir cazibe olduğu için, bir toplumun kültürel yaşamını yeniden canlandırabilir. (Paul, T.Y: 501-502)

Yerel halkın turizm konusundaki tutumu dört aşamadan geçiyor:

1)fori - turistler topluluk tarafından kontrol veya planlama olmaksızın karşılanır, 2)ilgisizlik - turistler toplum tarafından verilmiş sayılır ve turistler - yerlilerin ilişkileri resmi ve ticari hale gelir,

3)rahatsızlık - turizm endüstrisi ile doygunluğa ulaşan topluluk, turizme karşı tutumunu değiştirmeye başlar. Karar vericiler, büyümeyi sınırlamak yerine altyapıyı daha da geliştirirler,

4)antagonizm - yerliler, turizm ve turistler ile ilgili tahrişlerini göstermektedir.- (Paul, T.Y: 502)

Planlama bir çare olmalı, ancak kötüye giden imajı ve köyün itibarını değiştirmek için artan tanıtım faaliyetleri yapıldı. Küreselleşmeden ve yerel kültürler üzerindeki etkilerinden bahsetmeden turizmin sosyo-kültürel etkisi hakkında konuşamayız. Küreselleşmenin bir sonucu tüketimdir. Artan çeşitlilikteki ürün ve hizmetlerde tüketim talebinde artış olarak tanımlanmaktadır. Tüketicilik, tüketici odaklı toplumun bir parçası olan turistleri etkilemektedir: modern şehir yaşam tarzı, üst düzey hizmetlere yönelik beklentiler ve ifade ile karakterize edilen bir tutum: “her şey satılıktır”. Tüketicinin kültürü yok ettiğini ve çevresel ve sosyal sorunlara yol açtığını iddia eden yazarlar vardır: doğal ve insani çekiciliğinde trafik tıkanıklığı ve kuyruklar. Bunun bir örneği, turistlerin bunaldığı ve artan sayıda çevresel ve sosyal sorun yaratan Venedik'tir. "Venedik turistlerle doludur. San Marco Bazilikasındaki turistlerin işgali, ziyaretçilerin nefeslerinin yarattığı yoğunlaşma nedeniyle fresklere zarar verdi. Ayrıca, taş zemini gezginler nehri tarafından sürekli olarak aşınmıştı. Sorun, turistler tarafından sıklıkla kişisel deneyimin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. "Küreselleşme, yerel toplulukların ve yerli değerlerin, geleneklerin ve yaşam tarzının sosyo-kültürel kimliğini yok etmekle suçlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki turistlerin ziyaret ettiği şehirler otantik değil, daha ziyade dezenfekte edilmiş ve McDonaldized'tir.- (Paul, T.Y: 502)

Çeşitlilik, küresel kültüre verimlilik ve yerel kültürün yolunu açar. Birçok ekonomik sorunla karşı karşıya olan küçük bir köy, güzel manzara, huzur ve tıkanıklık eksikliği gibi birçok özellikten yararlanarak 180 derecelik bir değişim yapabilir. Ne yazık ki, birçok topluluk için bu değişim, yanlış bir

kırsal kültürle değiştirerek yerel geleneklerin ve değerlerin kaybına eşittir. Kırsal alanlarda, arazi ve kıyı bölgeleri, çiftçiler ve ormanları apartman veya alışveriş merkezleriyle değiştirerek, çiftçi ve balıkçı topluluklarını turizm merkezlerine dönüştüren geliştiriciler / yatırımcılar tarafından satın alınır. Modern oteller, otoyollar ve rekreasyon merkezleri yerel cazibeye sahip değildir. Başlangıçta turistleri cezbeden tüm kaynaklar, manzara, huzur ve huzurun güzelliğidir ve turizmin gelişmesi ve hızla artan yaşam temposu ile sürekli erozyona uğrar. Bu nedenle, yerel kültürün anlamı seyrelip çözünebilir. (Paul, T.Y: 502)

Bugün, turistler "otantik tekneler" üzerinde balık avlarken, balıkçılar süpermarkette çalışıyorlar. Bu durum, yerel halk ve sosyo-kültürel çevre arasında bir kırılmaya neden olmaktadır. Ayrıca kırılmaya katkıda bulunan turist sayısı, yeni teknoloji ve modern yaşamdır. Ayrıca, "otantik" olana ihtiyaç, belirli medeniyetlerin geleneklerini bir dereceye kadar daralmıştır. Bali'deki Hindu topluluğu tarafından bazı özel günlerde yorumlanan Keechak dansı, yabancı turist grupları için günlük olarak kısaltılmış ve dinsel bağlamdan gerçekleştirilmiştir. Teoride, turistler bu gibi gerçek olmayan olaylar tarafından aldatılmış hissedebilirler, ancak bu yabancı turistlerin ziyaret ettiği bölgenin kültürel gelenekleri hakkında iyi bir bilgi gerektirecektir. Kentlerde ve kentsel yoğunlaşmalarda, tüketimciliğe verilen yanıt, merkez alanlardaki artan sayıda mağaza veya alışveriş merkezinin ortaya çıkmasıdır. Mekânların turistik mekânlara dönüşümü, Paramo tarafından La Haine Disney-kurgu olarak adlandırıldı. "Bu süreçte, artan bir dikkatle birleştirilen aşırı bir kontrol ile genel bir güvenlik duygusu yaratıldı. Güvenlik kameraları kuruldu, alarm sistemleri devreye

alındı ve güvenlik hizmetleri, turistlerin yoksulluk gibi olumsuz gerçeklerden rahatsız olmaması için işe alındı. Dilencilik, sosyal sorunlar ya da ekosistemin bozulması... Bu kontrollü ortamda dünyanın daha az güzel yüzünün yeri yoktur. (Paul, T.Y: 502)

1.1.2.3. Turizmin Çevresel Etkisi

Turizmin olumlu etkisi ekonomide en kolay şekilde gözlenebiliyorsa, o zaman kesinlikle çevre üzerindeki olumsuz etki en belirgin olanıdır. Turizmin ekonomik etkisiyle kıyaslandığında, çevre, 80'lerin ve 90'ların sonlarındaki ekolojist akımlara katılarak son zamanlarda yapılan araştırmalar ve araştırmalar için bir tema haline geldi. Turizm ile çevre arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde gözden geçirilmesi için, turizm faaliyetinde yer alan çok sayıda aktörü dikkate almalıyız: yetkililer (yerel ve merkezi), özel sektör (yerel ve harici yükleniciler), sivil toplum kuruluşları, turizm faaliyeti, yerel toplum, turistler/ziyaretçiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. "Bu faktörlerin ortak paydası insandır. Sonuç olarak, turizm ve doğal çevre arasındaki ilişkiden söz ettiğimizde, bu ilişkinin doğa ile olan insan etkileşiminin ifadesi olduğunu düşünmek gerekir. Turizmin doğal çevre üzerindeki etkisi şunları dikkate almalıyız: doğayı bağladığımız fiyat, doğayla ilgili kültürel klişeler ve insanın doğa ile olan ahlaki ilişkileri. "Bilim insanlarından bazıları çevrenin turistlerin temel bir unsuru olduğuna inanmaktadır. Turistler, özel turizm faaliyetlerine izin veren, farklı ve özel çekici doğal kaynaklar arıyorlar Aynı zamanda, turizmin gelişmesi kaynakları tüketir, israf yaratır ve bazı durumlarda belirli bir düzeyde altyapı gelişimini gerektirir. Çevrenin bozulmasına ve tahrip olmasına yol açabilir. Turizm ve çevre arasındaki ilişki zaman içinde dört aşamayı geçti:

- Turizm faaliyetlerinin başlangıcında bir arada bulunma, etki asgariydi;
- Çatışma: kitle turizmi doğanın yıkıcısı olarak görülüyordu;
- İdealizm: “yeşil” turizmi geliştirerek simbiyoz mümkündür;
- Gerçekçilik: Turistlerin, yerlilerin ve çevrenin ihtiyaçlarını dengeleyen gelişime farklı yaklaşımlar.

Bazı bilim adamları, turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini saptamak için yüksek zorluk derecesinin bulunduğunu ileri sürmektedir:

- Çevresel bozulmanın turist aktivitesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı her zaman açık değildir ;
- Turizmin çevre üzerindeki etkisi hemen nadiren görülür;

Turizm gelişimi, bazı durumlarda diğer bölgelerde hissedilen dolaylı bir etkiye neden olabilir. (Paul, T.Y: 503)

· Genellikle turizmin çevre üzerindeki sonuçlarını ölçmek için referans olmamaktadır. Bir yanda, diğer bazı bilim adamları, doğal çevrenin, koruma eylemleri ve doğanın korunması (doğal ve milli parklar, korunan alanlar vb.) Aracılığıyla turizmin yararına olduğuna inanmaktadır. Ayrıca turizm, turistlerin ve yerel nüfusun doğasını daha iyi değerlendirir. Turizm, halkın yararına olabilecek diğer endüstrilere "dost" bir alternatif olarak kabul edilir. Öte yandan turizmin doğal çevre üzerinde doğrudan olumsuz etkileri vardır ve turizm tesislerinin geliştirilmesinden dolayı olarak, ev sahibi bölgelerin taşıma kapasitesi ve dolaylı olarak yüksek bir baskı oluşturmaktadır. Kırsal alandan oluşan ortamın, oteller, parklar, alışveriş

merkezleri veya eğlence parklarının yapımından zarar göreceği aşikâr hale gelmektedir. Turizmin çevre üzerindeki en yaygın sonuçları şunlardır:

- Flora ve faunanın yapısını değiştirmek (kayak pistleri);
- Su, hava ve toprak kirliliği vb.
- Toprak erozyonu (toprak kaymaları veya plajların kaybolması);
- Doğal kaynakların tüketilmesi;
- Trafik tıkanıklığı ve toplu taşıma;
- Görsel etki (sahil ve dağ tatil yerlerinin anarşik / kaotik kentleşmesi).

Ne yazık ki, yerel nüfus, turistlerin sömürülmesinden kaynaklanan çevresel bozulmanın maliyetini "ödemek" zorunda olan ve bozulma çoğu zaman bir süre sonra gözlenen veya hissedilen zamanlardır. (Paul, T.Y: 503)

1.2. Kitle Turizmi

Kitle turizmi, dinamik karakterini kabul ederek bir olasılık tonuyla giderek daha fazla ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, esnek bir söylem olarak adlandırılmakta ve pek çok yönden deterministen farklılık göstermektedir. Esnek söylemde, kitle turizmi, farklı özelliklere sahip birçok farklı popüler ve büyük ölçekli turizm biçiminin çok boyutlu bir birleşimi veya çok boyutlu bir kombinasyonu olarak görülür. Daha büyük bir yerel boyuta sahip, kalıcı, modern dünya çapında bir fenomen olarak adlandırılır. Aslında, tüm turistler kitle turistleri olarak kabul edilebilirler çünkü bu kitle eğlence olgusunun bir parçasıdır. Kütle turizminin küresel “mega turizm” e doğru hareket ettiği görülmektedir. Hindistan ve Çin, hızla büyüyen yeni

pazarlar olarak, daha fazla büyüme ve değişim motorları olarak anılır, fakat aynı zamanda alternatif ve kütle arasındaki ayrım ayrımı ve bunların ürün çeşitliliği yoluyla bir faaliyetler karışımı oluşturma yetenekleridir. Kitle turizmi, kültürel turizme ve doğa temelli turizme duyulan ilginin artmasından etkilendiği için hâlihazırda kabul edilmiştir. Kütle turizminin yerini alan alternatifler fikri, fenomenlerin ölçekleri çok farklı olduğundan yanıltıcı olarak görülmektedir. (Vainikka, 2015: 275)

Kitle turizmi terimi, genellikle turizm profesyonellerinin organizasyonu altında benzer amaçlarla (rekreasyon, gezi vb.) birlikte seyahat eden insan grupları için önceden planlanmış turlar için kısaca kullanılır. Kümelenme turizmi, tatil turizmi olarak karıştırıldı. Ancak, kitle turizmi “bireysel turizmin” tersi ve her ikisi de tatil, devre ve diğer turizm pazarlarını kapsayan kapsam bakımından daha geniştir. (Sezgin, E ve Yolal, M, T.Y: s 4-5)

Kitle turizmi gelişimindeki artış, hava taşımacılığının kullanımında önemli bir gelişmenin, A noktasından B noktasına kadar insanların hızlı hareket etmesinin ideal bir yolu olarak ortaya çıktığı 1970'lerde ortaya çıkmıştır, oysa yüksek seyahat hızı kitle turizmi için temel bir özellik olmuştu. (Červinka, M, vd, 2014: 6-7)

1.3. Alternatif Turizm Hakkında Genel Bilgi

Alternatif turizm, miras ve sürdürülebilir kalkınma ile birlikte, 1980'lerde daha fazla dikkat çekti ve hala ilgi konusu. Alternatif turizm kavramı, kitle turizmi dışındaki tüm turistik faaliyetleri kapsamaktadır. Alternatif turizm, tetiklediği sorunlar nedeniyle kitle turizmine daha fazla eleştiri getirdi. Böylece alternatif turizm, doğal, sosyal ve toplumsal değerler için

sürdürülebilirlik sağlama umudu olarak görülmüştür. Alternatif turizmin ana konsepti, alternatif turizm biçimlerinin, olumlu ekonomik etkiyi azaltmadan, destinasyonlar üzerinde daha az olumsuz etkileri olacaktır. Ayrıca alternatif turizm, turizm ürün çeşitliliği için bir araçtır. Tüketici talebindeki değişiklikler, daha fazla turizm ürün çeşitlendirme çabaları ile sonuçlandı. Bu çabalar, geleneksel turizm ürünlerine, yani deniz, kum ve güneşe alternatif olarak alternatif turizm türleri ortaya çıkardı. Dolayısıyla, arz açısından bakıldığında, alternatif turizm iki önemli fırsat sunmaktadır;

- Doğanın ve kültürün korunması.
- Turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi. (Pektaş, 2017: 188-189)

Alternatif turizm, farklı toplulukların üyeleri arasında sadece bir seyahat biçimini destekleyen bir süreçtir. Katılımcılar arasında karşılıklı anlayış, dayanışma ve eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır. Alternatif turizm, doğal, sosyal ve topluluk değerleriyle tutarlı ve hem ev sahiplerinin hem de misafirlerin olumlu ve değerli etkileşim ve ortak deneyimler yaşamalarına izin veren turizm biçimleri olarak tanımlanmaktadır. (Triarchi ve Karamanis, 2017: 38)

Alternatif turizm çeşitli yaklaşımlarla ilgilidir: eko-turizm, tarım turizmi, topluluk turizmi, etik turizm... Baskın kitle turizmi modelinden çıkmayı mümkün kılan birçok olası alternatif yaklaşım vardır. Ekonomik sorunların ötesinde, ev sahibi ülke için sosyal ve kültürel boyutları, çevre ile olan ilişkileri, ev sahibi toplulukların katılımını ve sürdürülebilir turizm stratejileri geliştirmeyi de dikkate almalıyız. Alternatif Turizm diğer birçok isimden de söz edilebilir örneğin, yeşil turizm, sürdürülebilir turizm, eko turizm vb. (Theng ve Tatar, 2015: 3)

Alternatif turizm, turist ürünlerinin ya da bireysel turistik hizmetlerin birleşimidir. Basit bir ifadeyle, normal turistik yerlerden başka yerlerde gezip dolaşan insanlar olarak tanımlanabilir. Böylece, kalabalık olmayan yerler ve yoğun olmayan tatil mevsimleri içerir. Bireysel faaliyetler ve turistlerin yerel kültür ve çevreyi deneyimleme isteği ile karakterizedir. Alternatif turizm, kültür turizmi, doğa temelli turizm ve macera turizmi olarak bilinen üç gruba ayrılabilir; Bu üç grup da birbirine bağlanabilir. Macera turları, eko-turlar ve tematik turlar ve diğer küçük ölçekli turistik aktiviteler alternatif turizm örnekleridir. Alternatif turizm bireysel bir deneyim olduğundan, turunuzun tipik olarak başka biri tarafından planlandığı kitle turizmi ile karşılaştırıldığında kendi tercihinize göre deneyiminizi planlayabilir ve oluşturabilirsiniz. Dahası, alternatif turizm kırsal toplulukları desteklemektedir ve bu alanlarda altyapı geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu, doğa dostu bir turizm olarak da görülebilir; çünkü sınırlı sayıda insan sınırlı miktarda çöp ve hasar anlamına gelir.(İnt 10)

Alternatif turizm (AT) “yeni” bir turizm şeklini temsil eder. Alternatif turizm, 1950'lerden beri ortaya çıkan geniş kitle turizmi alternatiflerini kapsayan bir şemsiye dönemdir. Eko turizm, agroturizm, kültür turizmi, topluluk turizmi gibi çeşitli dallar, kavramın kendisi için daha önemli olan bazı özel değerlere vurgu yapmaktadır. (Procházková, 2012: 18)

1.4. Alternatif Turizm Türleri ve Ortaya Çıkma Nedenleri

“Yeni” turizm geldiğinden beri, çağdaş ekonomik ve sosyal hayatın farklı yönlerinde farklı kaynakların bulunduğu birçok turizm türü yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. “Yeni” turistlerin özel grupları, farklı nedenlerle seyahat

etmek için motive edilmiş gibi göründü, hem benzer hem de tartışmalı tipte alternatif turizm türleri oluşturuldu. (Triarchi ve Karamanis, 2017: 38)

Alternatif turizm biçimleri kavramı, her türlü turizm faaliyetlerini kapsamaktadır. Bunlar yumuşak turizm, küçük ölçekli turizm, yeşil turizm, doğa turizmi, entegre turizm vb. olarak adlandırılıyor. Alternatif turizmin doğuşu, tetiklediği sorunlar nedeniyle kitle turizmine yönelik eleştiriye dayanıyor. Böylece alternatif turizm, doğal, sosyal ve toplumsal değerler ile tutarlılığı kanıtlamak için bir umut olarak sunulmuştur. Alternatif turizm faaliyetlerinin ana göstergesi, “Alternatif turizm ve turizm biçimlerinin, olumlu ekonomik etkilerin azaltılmasına yol açmadan, hedef bölgeler, çevre ve nüfusları üzerinde daha az ve daha az ciddi olumsuz etkileri olacaktır” (Tezcan, 2004:19)

Alternatif turizm kapsamında sınıflandırılan faaliyetler çeşitlidir, ancak aşağıdaki gibi belirli kategorilere ayrılabilirler.

- Ziyaret edilen sitenin benzersiz kimliğine dayalı kültürel ve tarihi turizm
- Tesisin kaynağına ve türüne bağlı olarak Sağlık Turizmi
- Konferans-Kongre Turizmi faaliyet türüne göre, toplantının amacı
- Hem heyecan hem de aktiviteyi gerçekleştirme yeteneğine dayalı spor turizmi
- Doğayla Temas: Doğal zenginliklere sahip korunmuş çevreye dayalı ekoturizm faaliyetleri

- Eğlence turizmi, eğlenceye bağılı olarak geniş kapsamlı etkinliklerin kullanılabilirliğine dayanmaktadır. (Tezcan, 2004: 22)

1.4.1. Sağlık Turizmi

Bu, doğal kaynakların, su tedavilerinin faydaları olarak en eski turizm türlerinden biridir; kaplıcalar ve çamur önceki zamanlardan günümüze kadar bilinmektedir. Zaten mevcut olan mineral ve tıbbi sıcak su tedavileri için, bu tür turizm, günlük yaşamın stresiyle mücadele etmek için yakın zamanda (deniz suyu terapisi, güzellik bakımı, fitnes ve anti-stres tedavileri) eklenmiştir. Buna göre, çeşitli tedavi olanakları için hizmet veren gelişmiş termal tesisler, artık daha popüler hale geliyor.(Tezcan, 2004: 23)

1.4.2. Konferans ve Kongre Turizmi

Konferans, seminer, çalıştay ve kongrelere katılım bu tür turizm içindeki faaliyetler olarak sıralanabilir. Tüm bu faaliyetler, “... ticaret dernekleri, eğitim örgütleri ve özel çıkar grupları hakkında bilgi, dağıtım, satış ve artan ürün farkındalığı hizmetleri sunarak üyeliğin sürdürülmesi” ihtiyacına göre sürekli olarak artmaktadır. Kongre, ve ticari faaliyetler kesinlikle turistik faaliyetler olmamasına rağmen, ihtiyaç duyulan turistik hizmetlerle, yani konaklama, yiyecek-içecek hizmetleri, alışveriş ve ticaret tesisleri vb. bağılıdır.(Tezcan, 2004: 23-24)

1.4.3. Spor turizmi

Spor faaliyetlerinin nasıl sınıflandırıldığına bağılı olarak geniş bir kategoridir. Spor turizmi, basketbol-futbol, adrenalin gibi takım sporlarından yamaç paraşütü, dağcılık, tırmanma, beyaz su dalışı, rafting vb. gibi macera sporlarına ve hatta yatçılığa çok çeşitli spor aktiviteleri

içermektedir. Sınıflandırmaların birçoğu birbiri ile örtüşse de, genel alt kategoriler şu şekilde tanımlanabilir: macera sporları, rekreasyon ve dış-mekân spor aktiviteleri. Macera sporları risk faktörünü içerir, aslında geleneksel risk sporlarının ötesine geçebilir, örneğin kış sporları, dağcılık, kayak vb. Balonculuk, abseiling, kayak, paraşütle atlama, bungee jumping, rafting, rüzgâr sörfü vb. gibi yeni çeşitler ortaya çıkıyor. Trekking ve bisikletcilik eğlence amaçlı açık hava etkinlikleri olarak gösterilebilir. Ek olarak, çok popüler bir çevre odaklı spor olan golf, eğlence aktiviteleri kapsamında değerlendirilebilir. (Tezcan, 2004: 24)

1.4.4. Doğa Turizmi

Bu, kırsal alanlar, peyzaj, flora, fauna ve korunan alanlar, yani doğal parklar, yaban hayatı koruma alanları vb. ile aktif temas anlamına gelir. Bu aktif temas tesisleri çiftlik hayatına periyodik katılım, binicilik bisiklet gezileri, doğal ve organik gıda üretimine, çiftlik köylerinde katılım ve kalmaya devam etmekle sağlanabilir. Yukarıda belirtilen faaliyetler, eko turizm kavramı ile yakından ilişkilidir. Buradaki başlıca hususlar, yerel halkın bilincini arttırmak ve gelirlerin yerel ekonomiye geri dönüşünü teşkil etmekle yerel halkın turizm faaliyetlerine aktif katılımı ve ev sahibi ile konuk arasında etkileşim sağlamaktır. (Tezcan, 2004: 24-25)

1.4.5. Eğlence Turizmi

Bu tür turizm, ziyaretçilere, göreceli olarak kompakt bir alanda geniş bir yelpazede ilgi çekici mekânlar ve aktiviteler, yani teknoloji, eğlence, spor, bilim vb. hizmetler sunmaktadır. Tema parkları, önemli eğlence turizmi aktiviteleri arasındadır ve mevcut turist destinasyonu nu rakiplerinden

ayırarak bir araç olarak geleneksel destinasyonlarda da yapılabilir.(Tezcan, 2004: 25)

1.4.6. Kültürel ve Tarihsel Turizm

Bu tür turizm, turistlere ziyaret edilen sitenin kültürel geçmişinin bir miktar bilgisini ve zenginleşmesini sağlamak amacıyla geliştirilen faaliyetleri içermektedir. Bu tür turizm içindeki faaliyetler, bir ülkenin, bölgenin, yerli çevrenin, tarihi mekânların ve hatta insan yapımı yapıların keşfi olabilir; gelenekler, yerel özellikler, egzotik yaşamlar, kültürler ve hatta yerel ekoloji (bitki, fosil), yaban hayatı vb. Bu keşif müzeler, anıtlar, harabeler, özel geziler ve turlar ve seçilen hedefe özgü festivallere katılımı ve bunların yanı sıra geleneksel yaşamın geçmişini ve şimdiki yolunu ve ev sahibi ile konuk arasındaki tüm etkileşimleri incelenmesi ile gerçekleştirilebilir. Kültürel ve tarihi turizm mevsimsel faaliyetlerden bağımsız olarak, yani yıl boyunca turistlerin ilgisini çeken bu tür turizmi daha popüler hale getirmekte ve bu tür destinasyonlara yapılan toplam seyahat sayısını arttırmaktadır.(Tezcan, 2004: 23)

1.5. Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm Arasındaki Farklar

Tablo 1: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm arasındaki farklar

Tipler	Kitle Turizmi	Alternatif Turizm
Genel özellikler	Hızlı gelişim Maksimize eder Sosyal olarak, çevresel, düşüncesiz, agresif Kısa Vadeli Uzaktan kumanda Kararsız Fiyat Bilinci Nicel Büyüme En yoğun tatil dönemleri, mevsim Mevsimsel talebin yüksek olması Her yerde turizm gelişimi	Yavaş gelişme Optimize eder Sosyal, çevresel, düşünceli, uyarılar Uzun vadeli Yerel kontrol Kararlı Değer bilinci Nitel Gelişme Dalgalı tatil dönemleri, mutlaka mevsimsel Dalgalı tatil dönemleri, mutlaka mevsimsel Sadece uygun yerlerde geliştirme
Turist Grupları	Büyük gruplar Sabit program Spontane Kararlar Rahat ve pasif Talep ve aktif	Tekler, aileler, küçük gruplar Yönlendirilmiş Turistler Spontane Kararlar Turist kararı Turist kararı

Kaynak: (Cuculeski vd, T.Y:107)

Yukarıda gösterildiği gibi, tablo alternatifin en önemli özelliklerini göstermektedir. Turizm biçimleri. Tablo ayrıca sürdürülebilir turizm şekillerinin gelecekteki gelişim olanaklarına da işaret ediyor. Örneğin, kitle turizmi, kısa vadede kârın maksimize edilmesiyle ilgilidir, istikrarsız, niceliksel ve mevsimseldir. Ayrıca spontane kararlarla sabit programlı büyük gruplarla karakterizedir. Aksine, alternatif turizm biçimleri yavaş gelişmeye, optimize etmeye uzun vadede kâr, istikrarlı, niteliksel ve

mevsimsel değil zorunludur. Bu formlar spontane kararlarla yönlendirilen küçük gruplar ve turistler ile karakterize edilir. Uzun vadede alternatif turizm biçimlerinin sürdürülebilir turizm için daha fazla olduğu açıktır.(Cuculeski vd, T.Y:107)

1.6. Kültür Kavramı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi

Kültür-Bu, insan ve toplumun belirli bir tarihinin gelişimini yansıtn ve gelecek nesillere verilen, maddi ve manevi değerlerin, insanların ve onların eylem tarzlarının bir kombinasyonudur (İsmayılova, 2017:6)

Kültür, yüzyıllarca insanlar tarafından yaratılan ve bir araya getirilen maddi ve manevi değerler sistemidir. Sadece bir yaratıcı, üretim, bilgi kaynağı değil, aynı zamanda başarıları yansıtn insanların çeşitli ihtiyaçlarının (pratik ve entelektüel) karşılanmasını sağlayan bir araç da oldu. Kültür ayrıca toplumun sosyal, politik, ekonomik, manevi ihtiyaçları temelinde şekillenir. Medeniyetler ve etnosların ayrılmaz bir parçası ve halkların tarihi bir anısıdır.- (hmd, 2012: 3)

Kültür, en geniş anlamıyla, arzda bol olan (tartışmasız sonsuz) ve oldukça hareketli bir dizi materyal ve sembolik kaynak sağlar. Kültür kesinlikle uluslararası turizm temelindedir ve gerçekten de büyümesini kolaylaştırmış ve çeşitli toplumların ve toplum kesimlerinin gelişim sürecine katılmasına izin vermiştir. Ancak, kültürün bir kaynak olarak ele alınmasında, kültürün (lerin) değeri ve önceliği sadece kendi içsel değerine değil, aynı zamanda kullanıldığı biçimlere de değinirken, ajansın yönlerini ihmal etmemeliyiz. Bu da kültürün sahiplenilmesi ve bunlara erişim ile ilgili sorulara yalvarır ve ayrıca kültürün turistlerin özel tipolojileri tarafından okunma

biçimleriyle ilgili konuları gündeme getirir. Bu anlamda, turistler kültüre karşı bazı değer nötr bir form veya süreçle karşılaşmazlar. Daha ziyade, formüle edilmiş turizm paketlerine maruz kalmak yoluyla tahakkuk eden biçimsel ve resmi olmayan bilgi rejimleriyle ve sosyalleşmenin normatif süreçleriyle ilişkili olarak kültürü (leri), sosyal alanlarda ve zamanlarda çözer.(Robinson ve Picard, 2006: 17)

Kültür, aynı zamanda, NTA'lar, Ulusal Turizm Örgütleri (NTO) veya bölgesel pazarlama örgütleri tarafından turizm ürününün önemli bir yönü olarak görülmektedir, çünkü çok hızlı büyüyen ve yüksek harcama yapan ziyaretçileri çeken çok büyük bir pazar tanıtmak için “iyi” turizm biçimi olarak görülmektedir. (İnt 19)

1.7. Kültürel çeşitlilik

UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi (2001), “biyoçeşitliliğin doğa için olduğu gibi kültürel çeşitliliğin de insanlık için gerekli olduğunu” belirtmektedir. Bu anlamda, bu insanlığın ortak mirasıdır, şimdiki ve gelecek nesillerin yararı için tanınmalı ve onaylanmalıdır ”. Muhtemelen, turistler kültürel mirasın yanı sıra kültürlerin çeşitliliğini ilk tanıyanlar arasındadır. Farklı kültürlerle ve onların maddi ve maddi olmayan ifadeleriyle karşılaşma ve deneyimleme arzusu, tur operatörlerinin işlerinin kalbinde yer alan turistler ve yalanların temel motivasyonlarından biridir. Küresel kültür çeşitliliği ve sağlayabilecekleri eşsiz deneyimler turizm sektörü için sınırsız görünen anahtar bir kaynaktır. Ancak bu çeşitlilik bir dizi faktöre bağlıdır. Çevrenin kalitesi hem doğal hem de yapıli çevre olarak kültürlerin ayakta kalmasına ve gelişmesine izin verir. Öyleyse, temel insani ve kültürel hakları kabul edebilen, ihlal eden ya da kaldırabilen

siyasal sistem de öyle. Toplumlar kendilerini kültürel olarak ifade etme ve kimliklerini şekillendiren kültürel uygulamalara katılma hakkına sahip olsalar da, yapmama hakkına da sahiptirler. Bu faktörlerle ilgili olarak, insan ve toplumları, umutsuz ihtiyaçlar karşısında, sürdürülebilir olmayan ve çeşitliliği tehdit edebilecek gelişime giden yolları kabul etmeye zorlayabilen yoksulluk sorunu söz konusudur. Turizm sektörünün, sürdürülebilir turizm bağlamında, kültürel çeşitliliğin korunmasına yardımcı olmak için hem ahlaki açıdan doğru hem de ekonomik olarak ihtiyatlı olduğunun farkına vardığı açıktır. (Robinson ve Picard, 2006: 19-20)

1.8. Kültürel Miras ve Kültür Turisti

Her ne kadar 'kültürel miras' kavramı, aslında sanayileşmiş ve gelişmiş dünyada tasavvur edilmiş ve bu tür toplumlarda var olan eserleri ve değerleri yansıtmış olsa da, büyük ölçüde daha az vurgusu olan daha az gelişmiş kalıcı yapılar ve kaydedilmiş anlatıları bulunan dünyadaki mirasları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Maddi Olmayan Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde (2003) somut olmayan ve “taşınabilir” kültürel mirasın tanınması, maddi tezahürlerin ötesinde bir anlamı olan diğer miras biçimlerini önemli ölçüde kabul etmiş, nesiller boyunca aktarılmıştır ve bu kimlik şekillendirmede de merkezi bir noktadır.(Robinson ve Picard, 2006: 19)

Kültürel Miras, bir toplum tarafından geliştirilen ve gelenek, üretim, mekân, nesne, sanatsal ifade ve değerler de dâhil olmak üzere nesillerden nesile aktarılan yaşam biçimlerinin bir ifadesidir. Kültürel Miras genellikle ya Somut Olmayan veya Somut Kültürel Miras olarak ifade edilir. Kültürel Miras, insan faaliyetinin bir parçası olarak değer sistemlerinin, inançların,

geleneklerin ve yaşam tarzlarının somut temsillerini üretir. Kültürün bir bütün olarak önemli bir parçası olarak, Kültürel Miras, yakın geçmişte antik olan bu görünür ve elle tutulur izleri içerir. Kültürel Miras geniş bir kavramdır. Farklı miras sektörleri arasındaki benzerliklere farklılıklar yerine konsantre olmayı tercih ediyoruz. ( nt 11)

1.8.1. Kültürel Miras Türleri

Kültürel Miras aşağıdaki gibi ayırt edilebilir:

Yapılı  evre (Binalar, Kasabalar, Arkeolojik kalıntıları)

Doğıal  evre (Kırsal manzaralar, Kıyıları ve sahil şeritleri, Tarımsal miras)

Yapay eşyalar (Kitaplar ve Belgeler, Nesneler, Resimler)

Öncelikle, kelimelerin anlamlarına bir bakalım. “Miras”, geçmiş nesillerden devralınan bir özelliktir. “Kültürel miras” söz konusu olduğıunda miras, yalnız paradan ya da mülkten değıil, kültürden, değıerlerden ve geleneklerden de ibarettir. Kültürel miras, ortak bir bağı, bir topluluğıa ait olduğıumuz anlamına gelir. Tarihimizi ve kimliğıimizi temsil eder; geçmişe, günümüze ve geleceğıe bağıımız. ( nt 12)

Maddi ve Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültürel miraslar genellikle arkeolojik alanların yanı sıra eserler (resimler, çizimler, baskılar, mozaikler, heykeller), tarihi eserler ve binalar da getiriyor. Fakat kültürel miras kavramı bundan bile daha geniştir ve yavaş yavaş insan yaratıcılığıının ve ifadesinin tüm kanıtlarını içerecek şekilde büyümüştür: fotoğraflar, belgeler, kitaplar ve el yazmaları ve enstrümanlar, vs. bireysel nesneler ya da koleksiyonlar olarak. Bugün, kasabalar, sualtı

mirası ve doğal çevre, toplulukların kendilerini doğal manzara ile özdeşleştirdikleri için kültürel mirasın bir parçası olarak kabul edilmektedir. Dahası, kültürel miras sadece görebildiğimiz ve dokunabildiğimiz maddi nesnelerle sınırlı değildir. Ayrıca, bir topluluk içinde nesillerden nesile aktarılan gelenekler, sözlü tarih, sahne sanatları, sosyal pratikler, geleneksel işçilik, temsiller, ritüeller, bilgi ve becerilerden oluşur. Bu nedenle somut olmayan miras, baş döndürücü bir gelenekler dizisi, tango ve Flamenko, kutsal alaylar, karnavallar, Viyana kahvesi kültürü, Azerbaycan halısı ve dokuma gelenekleri, Çin gölge kuklaları, Akdeniz diyeti, Vedic Chanting gibi müzik ve dansları içerir. Kabuki tiyatrosu, Orta Afrika'daki Aka'nın çok sesli şarkıları. (İnt 12)

Kültürel kaynaklar, çoğu ülkede kültür turizmin en önemli cazibesidir. Bir kültürden (Arkeolojik / Tarihsel kaynaklar) ve maddi olmayan (Etnografik kaynaklar) bir insanın bir neslinden diğerine aktardığı bir yaşamın kalıntılarından oluşur. (Ezenagu ve Chinonso,2016:5)

Tarihi ve kültürel kaynaklar hem mimari hem de arkeolojik kaynakları içerir. Mimari kaynaklar genellikle tarihsel olarak önemli binalar, yapılar, nesneler, siteler ve bölgeleri içerir. Yerden tamamen veya kısmen görülebilen köprüler, kanallar, iskeleler, iskele ve demiryolu transfer köprüleri içerebilir.(İnt 13)

1.9. Kültürel Turist Çeşitleri

Amaçlı kültür turizmi / kültür akbabası - kültür turizmi bir varış noktasını ziyaret etmenin başlıca sebebidir ve turistin derin bir kültürel deneyimi vardır.

Gezi kültürü turisti - kültür turizmi bir varış noktasını yaşamamanın başlıca sebebidir, ancak deneyim daha az derindir

Kültürel turistler - kültürel nedenlerle seyahat etmeyen, ancak katılımcılardan sonra, derin bir kültürel deneyime sahip olan turist.

Günlük kültür turizmi - kültür turizmi seyahat için zayıf bir sebeptir ve ortaya çıkan deneyim sığdır.

Tesadüfi kültürel turist - turist kültürel nedenlerle seyahat etmiyor, ancak yine de bazı etkinliklere katılıyor ve sığ deneyimlere sahiptir. (İnt 21)

1.10. Turizm ve Kültürel Miras arasındaki Dinamik Etkileşim

Miras turizmi, temel amacını geçmişini temsil eden mekân ve aktivitelerin yaşanması olan boş zaman seyahatini ifade eder. Miras alanları geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasındaki somut bağlantılar sağlar. Miras alanları, potansiyel olarak çelişen koruma ve turizm özelemleri arasındaki mücadelenin merkezinde yer almaktadır.(Günlü, vd: 4)

Kültür ve turizm arasındaki artan artikülasyon bir dizi faktör tarafından canlandırıldı. (İnt 19)

1.11. Kültür Turizmi Ve Ortaya Çıkma Nedenleri

Kültür ve miras turizmi, kültürel ya da miras faaliyetlerine katılım, seyahat için önemli bir faktör olduğunda ortaya çıkar. Kültür turizmi, sahne sanatları (tiyatro, dans, müzik), görsel sanatlar ve el sanatları, festivaller,

müzeler ve kültür merkezleri, tarihi yerler ve yorum merkezleridir. ” (İnt 20)

Kültür turizmi, yerel halkın günlük yaşamına, toplumlarına, tarihine ve kültürüne doğru bir bakışla ilgilenen insanlar içindir. Bu tür turlar, yöre halkına karşı duyarlılık ve turistlerin misafir olarak gelmesi anlayışıyla gerçekleştirilmektedir. Bu turlar için rehberler genellikle, karşılaştığınız insanlarla önceden kişisel ilişkilere sahip olan yerli kültürün bir parçasıdır. (İnt 14)

Geniş bir kültür anlayışına sahip olan turistlerin turistik faaliyetleri ve hedef seçimi hem otoriteyi hem de nüfuzu arttırmaktadır. Kültür turizmi kültür kavramı kadar geniştir ve böylece farklı gruplara ayrılıyor. Çeşitli konu ve alanları kapsayan kültürel turizmin daha kolay satışı, ihtiyaçların alt gruplarını oluşturmuştur. Kültür turizmi; miras turizmi, tarihi turizm, etnik turizm. Kuşkusuz bu kültürel miras kavramı daha geniş bir spektrumdur. Müzelerdeki anıtlar, tarihi ve mimari kalıntılar, sanat eserleri; tüm imajlarında gelenek ve sanat; felsefe gibi soyut formlar; Tarihte büyük olayların ve insanların kutlanması; farklı yaşam tarzları; Kendi edebiyatı ve folkloruyla yaratılan eğitim unsurları miras çerçevesinde tahmin edilmektedir. Ayrıca, kültür turizmi içindeki savaş alanlarını, hüznü, soyu, doğumu, inançları, şehir organizasyonlarını, festivalleri, müzik örgütlerini ve diğer birçok alt değeri de belirtmek mümkündür. (Alaeddinoğlu, F ve Yıldız, M. Z, T.Y: 26)

Kültür turizmi, bölgelerin kültürel mirasını, nüfusun yaşam tarzını, tarihini, sanatını, mimarisini, dinini vb. kapsayan turizm türü olarak bilinir. Kültür

turizmi, tarihi yerleri, kültürel mekânları, anıtları, müzeleri, tiyatroları, eski ve yeni mimari örneklerini ve yerel halkın yaşam tarzını ve ulusal değerlerini kapsayan festivallere ve bayramlara ziyaretleri içeren bir turizm türüdür. Bilindiği üzere, kültür turizmi için ülkeye seyahat eden insanlar paralarının çoğunu sıradan turistlere kıyasla hizmetlere harcıyorlar. Bu tür turizm, tüm dünyada popüler hale geldi. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: ss13)

1.12. Kültür Turizminin etkileri

Tablo 2: Kültür Turizminin olumlu ve olumsuz etkileri

Olumlu etkiler	Olumsuz etkiler
• Bölgesel kültürün gelişimi • Doğal habitatın korunması • Turizm bölgelerinin vurgusu • Yerel geleneklerin ve kültürün güçlendirilmesi • Daha az mevsimsel, turizm mevsimini uzatabilir • Sürdürülebilir turizmin önemli bir biçimi olabilir	• Kültür ticarileştirildi • Çevrenin tahrip edilmesi • Çevreye karşı hareket eden turizm yatırımları • Mimari, yerel geleneklere özgü değildir • Taşıma kapasitesi sorunları • Kültür turizmi sadece bağımlı bir role sahiptir (paket ihtiyacı) • Çatışma kaynağı

Kaynak: Csapó, T.Y: 225

Kültür turizmi, yerel topluluklara sağlayabileceği faydalar nedeniyle özellikle caziptir. ABD'deki Ulusal Tarihi Koruma Vakfı'na göre, şu faydaları içerir. (İnt 19)

Kültür Turizminin faydaları:

- İşler ve işletmeler yaratmak.
- Artan vergi gelirleri.
- Yerel ekonomiyi çeşitlendirmek.
- Ortaklıklar için fırsatlar yaratmak.
- Tarih ve koruma ile ilgilenen ziyaretçileri çekmek.
- Tarihi cazibe gelirlerinin artırılması.
- Yerel gelenek ve kültürün korunması.
- Tarihi kaynaklara yerel yatırım yapılması.
- Toplumsal mirasın gururunu inşa etmek
- Sitenin veya alanın öneminin bilincini arttırmak.

Kültür Turizminin faydalarını 4 ana başlıkta toplaya biliriz

Ekonomik:

1. Yeni işler, işletmeler, turistik yerler olaylar oluşturarak yerel ekonomiyi çeşitlendirir
2. Yeni para kazanır ve vergi gelirleri oluşturur
3. Mevcut küçük işletmeleri destekler ve genişleme için seçenekler sunar.
4. Önemli yerel kaynakların korunmasına teşvik eder.
5. Topluluklar arasındaki ve içindeki ilişkileri kurar.
6. Yeni / mevcut topluluk olanaklarının geliştirilmesine ve korunmasına yardımcı olur.

Sosyal:

1. Topluluğun imajını ve gururunu geliştirir.
2. Topluluk güzelleştirmesine teşvik eder.
3. Sağlıklı toplum ilişkileri ve ortaklıkları için fırsatlar yaratır.
4. Tarih, koruma ve kültür sanatlarını cezbeden ziyaretçiler için deneyimler yaratır, bu da aynı zamanda sakinlerin de yararlanabileceği yerlerdir.
5. Yerel adet ve gelenekleri ve kültürü korur.
6. Öğrenciler için eğitim, araştırma ve iş yerleştirme fırsatları sunar.
7. Miras kaynaklarına artan yerel yatırımlar ve turizm hizmetlerini destekliyor.

Çevresel:

1. Bir koruma kültürüne katkıda bulunur.
2. Sakinleri ve ziyaretçileri doğal ve yapılı çevre katkıda bulunur.
3. Sakinleri ve ziyaretçileri doğal ve yapılı çevre üzerindeki etkilerini düşünmeye teşvik eder.
4. Site farkındalığını artırır. (İnt 20)

1.12.1. Kültür Turizmine Katılım Nedenleri

Turistlerin kültür turizmine katılımının nedenleri çeşitli konularda açıklanabilir.

Bunlar aşağıda listelenmiştir:

Kültür turizmi kapsamında çalışma turları devam etmektedir. Örnekler arasında dil öğrenimi, fotoğraf, resim veya resim bulunmaktadır.

Klasik alışma turları, birkaç hafta süreceğ gezi programlarında farklı öğrenme ve bireysel gelişim faaliyetlerini kapsamaktadır.Birçok turist festivallere, tiyatro performanslarına, konserlere ve sanat etkinliklerine katılmak için seyahat ediyor.

Kültür deneyimi kazanmak için turda birçok turist yer alır.

Turistler seyahat ederken farklı kültürleri tanımak için kültürel yerlere seyahat ederler ya da birçok turist sadece bu amaç için gider.

İş seyahatleri sırasında, bazı insanlar kültürel etkinliklerin geliştirilmesi için fırsatlar bulmaya çalışıyorlar. (Uygur ve Baykan, T.Y: 10-11)

1.13. Kültür Turizmi Türleri

Tablo 3: Kültür Turizm Türleri

Kültür Turizmi Türleri	Turizm �r�nleri, Faaliyetler
Kültürel Miras Turizmi	Doğal Ve Kültürel Miras (�ok Fazla Doğaya Dayalı Veya Eko Turizm İle Bağlantılı); Somut Malzeme: Yerleşik Miras, Mimari Siteler, Dünya Miras Bölgeleri, Ulusal Ve Tarihi Anma Törenleri Somut Olmayan Malzeme: Edebiyat, Sanat, Folklor Kültürel Miras Siteleri: Müzeler, Koleksiyonlar, Kütüphaneler, Tiyatrolar, Etkinlik Yerleri, Tarihi Şahıslarla Bağlantılı Anılar
Kültürel Tematik Rotalar	Geniş Tema Ve Tipler: Manevi, Sanayi, Sanatsal, Gastronomi, Mimari, Dilbilim, Bölgesel, Azınlık
Kültürel Şehir Turizmi, Kültür Turları	“Klasik” Şehir Turizmi, Gezi Avrupa'nın Kültür Başkentleri “Kültürler İçin Yaratıcı Mek�nlar Olarak Şehirler Turizm”
Gelenekler, Etnik Turizm	Yerel Kültürlerin Gelenekleri Etnik �eşitlilik
Etkinlik Ve Festival Turizmi	Kültürel Festivaller Ve Etkinlikler: Müzik Festivalleri Ve Etkinlikleri (Klasik Ve Hafif Veya Pop Müzik), Güzel Sanatlar Festivalleri Ve Etkinlikleri
Dini Turizm, Hac Yolları	Dini Mek�nları Ve Dini Motivasyona Sahip Yerleri Ziyaret Etmek Dini Mek�nları Ve Dini Motivasyona Sahip Olmayan Yerleri Ziyaret Etmek (Görmenin Mimari Ve Kültürel �nemi İle Arzu Edilir) Hac G�zerg�hları
Yaratıcı Kültür, Yaratıcı Turizm	Geleneksel Kültür Ve Sanat Faaliyetler: Performans Sanatları, Görsel Sanatlar, Kültürel Miras Ve Edebiyat Kültür Endüstrilerinin Yanı Sıra: Basılı İşler, Multimedia, Basın, Sinema, Görsel-İşitsel Ve Fonografik Yapımlar, Zanaat, Tasarım Ve Kültür Turizmi

Kaynak: Csap , T.Y: 209-210

Sadece turist türlerine değil, aynı zamanda kültürel turizme de odaklanan sınıflandırmalar da vardır - çünkü sadece bir tür

Kültür turizmi, bazı alt kültür turizmi türleri vardır,  rneğin:

- Düşük  l ekli kültürel ekoturizm

- Yerli kültür turizmi;
- eko-kültürel turizm;
- sosyo-kültürel turizm.

Dünya Turizm Örgütü, turizm hizmetlerini çeşitli kriterlere göre sınıflandırır;

- turistlerin menşei;
- turizm hizmetlerini satın alma yolu;
- turizm hareketlilik derecesi;
- talep sıklığı ve yolu ile turizm teklifinin gösterilmesi;
- ulaşım aracı;
- seyahat motivasyonu;
- turistlerin sosyo-ekonomik motivasyonu.

Bu son sınıflandırmada, kültürel turizmin “turizm hareketliliği derecesi” (başlıca turizm, daha çok kültürel ve terapötik olarak uygulanan orta mesafe turizmi) ve “seyahatin motivasyonu” altında tanımlanabileceğini (ana hedef olan kültür turizmi olarak) tanımlamak mümkündür. Yurt içinde ve dışında turizm sitelerini ziyaret etmek, tek tek veya gruplar halinde). (Petroman I, vd, 2013: s3)

İkinci Bölüm

Azerbaycan'da Kültür Turizmi: Gebele ve Şeki şehirleri

2.1 Azerbaycan'ın Coğrafi Ve İklimsel Yapısı

2.1.1 Rölyefi Ve Coğrafi Yapısı

Antik Azerbaycan toprakları, Küçük Asya'da yer alır ve Kafkas Dağları'nın güney-doğu kısmını, Urmia Gölü'nün güney ve güneydoğusundaki dağlık bölgelere kadar kapsar. Onun alanı 200.000 kilometrekarenin üzerindedir. Azerbaycan bir bütün olarak kuzey yarım kürede yer almaktadır. İspanya, Yunanistan, Türkiye, Çin, Kore yaklaşık olarak Azerbaycan ile aynı coğrafi bölgeye sahiptir. Avrupa'dan Orta ve Doğu Asya ülkelerine giden bir dizi önemli uluslararası yol, Azerbaycan üzerinden geçmektedir. Cumhuriyetin toprakları kuzeyden güneye doğru 400 km batıda ve doğuda 500 km, 38-25 'ila 41 ° 55', kuzey enlem ve 44 ° 50 'ila 50 ° 51' doğuda uzanmaktadır. Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında yer alan cumhuriyet, jeopolitik ve coğrafi olarak kendine özgü bir konuma sahiptir ve antik çağlardan beri laik ekonomik ve kültürel ilişkilere önemini korumaktadır.

2.1.2 İklimi ve Doğal Ortamı

Coğrafi konumu, ülkenin ve Hazar Denizi'nin rahatlaması büyük ölçüde Azerbaycan ikliminden etkilenmiştir. Burada yarı çöl ve kuru çöl, subtropikal, hafif ve soğuk iklim görülür. Burada 11 ikliminden 9 tanesi tespit edilmiştir. Kuru subtropikal iklim Kur-Araz ovaları ve Apşeron için karakteristiktir. Nemli subtropikal iklim, sadece eteklerin ve Lenkeran ovalarının karakterize ettiği güneydeki Talış Dağları'nda görülür. Hafif

iklim, Büyük Kafkaslar ve Küçük Kafkasların kapsadığı ormanlarda görülen kuru, orta sıcak, kuru, sıcak ve nemli soğuk iklimler ile karakterizedir. Soğuk iklim, yüksek dağ sıralarında, Büyük ve Küçük Kafkasya'nın zirvelerinde, Alpin ve subalpin çayırarda görülür. Ortalama yıllık hava sıcaklığı 0 santigrat derece ve altı, ovalar ise 15 derece santigrat derecedir. Temmuz'da aran bölgelerde 25-27 ° C, dağlık bölgelerde 5 ° C oluşturmaktadır. Mutlak maksimum 43 ° C olduğu halde, mutlak minimum -30 ° C kadar düşer. Bu yüksek rakamlar Nahcivan çökeklerinde ve yüksek dağlarda görülür. Yağış bölgede oldukça düzensizdir. Yıl boyu Apşeron yarımadasında ve Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nin Araz etrafı şeridinde daha (200 mm'den) az yağmur düşer. Kür-Araz ovalığında yağış miktarı 200-300 mm, Küçük Kafkasya ve Büyük Kafkasların kuzeydoğu yamaçlarında 600-800 mm gözlenmiştir. Büyük Kafkasya'nın güney yamaçlarında 2000-2500 metre yükseklikleri 1200-1300 mm kadar, en çok yağış Lenkeran ovalığının güneyinde ve Talış dağlarının eteklerinde 1200-1700 mm'ye ulaşır. Hâkim rüzgârlar kuzey (Apşeron yarımadası), güneybatı (Kür-Araz ovalığı), batı (Lenkeran ovalığı) yöneliktir (İnt 1).

2.3 Azerbaycan'da Kültür ve Kültürel Kaynaklar

Azerbaycan, çeşitli uygarlıkların buluştuğu, yüzyıllar boyu ulusal-kültürel çeşitliliğin meydana geldiği, ayrı ulus ve dinlerin temsilcilerinin barış, huzur, karşılıklı anlayış ve diyalog içinde yaşadığı bir yer olarak bilinir. Çok kültürlülük ve hoşgörü tarihsel olarak Azerbaycanlıların yaşam tarzı olmuştur ve bugün ulusal kimlik, dil ve dine bakılmaksızın Azerbaycan'ın her vatandaşının günlük hayatına dönüşmüştür. Azerbaycan halkının zengin, çok kültürlü tarihi, sadece halkımızın bugünkü hoşgörülü yaşam

biçiminde değil, aynı zamanda bizim tarafımızdan yaratılan edebi, sanatsal, felsefi, politik ve hukuki kaynak ve belgelerde de yaşamaktadır (İnt 2).

Dünyanın en eski halklarından olan Azerbaycan halkı kendisinin tarihi, maddi kültür anıtları, zengin edebiyatı, sanatı ve müzik kültürü ile haklı olarak gurur duymaktadır. Azerbaycan halkının sanatsal düşünce ve yaratıcılığına ülkenin güzel doğası, iklimi, doğal kaynaklarının zenginliği de büyük etkisi vardı. Ülkemizin çeşitli sanat türlerinin her biri ayrı ayrı uzun ve karmaşık gelişme yolu geçmesine rağmen, birlikte vahdet teşkil ederek Azerbaycan sanatı ve kültürü hakkında tam hayal kurmaya geniş sağlar. Azerbaycan sanatı, ülkemizin doğası kadar renkli, ve zengindir. Azerbaycan halkının zengin yaratıcılık kurnaları en önemli yerlerden birini onun hayat ve maişeti, günlük geçim ile ilgili olan halk sanatları tutuyor. En eski dönemlerden zamanımıza kadar süren bu sanat türü halkın giyiminden çeşitli tarım ürünleri ve süsüne kadar büyük bir alanı kapsıyor. Doğaldır ki, halkımızın ev özellikleri, estetik zevki, kısacası milli siması, benliği bu sanat türünde kendini özellikle parlak şekilde göstermektedir verecekti. (İnt 3)

Şimdi dünyanın en zengin müzelerinde Azerbaycan halk sanatkârlığının birçok güzel örneklerine rastlamak mümkün. Londra'nın Victoria ve Albert, Paris'in Louvre, Washington'un Metropolitan, Viyana'nın, Roma'nın, Berlin'in, İstanbul'un, Tahran'ın, Kahire'nin zengin müze koleksiyonlarına bakarken orada Tebriz, Nahçıvan, Gence, Gazah, Guba, Bakı, Şeki, Şamahı ve Karabağ ustalarının becerikli elleriyle yaratılmış sanat örnekler görülebilir. Halkımızın emeği sayesinde oluşmuştur hayatını ve maişetinde geniş kullanılan el sanatımızın büyük ve zengin bir geçmişi vardır.

Nahçıvan, Mingəçevir, Gedebey, Gazah, Gence ve diğərleri. Toprak metaldən yapılmış rəsım sanatı yaklaşık 5000 yaşındadır. (İnt 3)

Bu bölgələrdən bulunmuş, silah və süs örnəkleri tek bir tarixi olgu olaraq değıl, hem de onu yaratan sanatçının ustalık yetkisindən bilgi verən değıerli bir kaynaktır. Azərbaycan topraklarında kazılar sırasında bulunan maddi kùltür örnəkleri göstərməkdir ki, atalarımız hənüz M.Ö, II binyılda tunçtan zarif biçimli kaplar, hançerler, baltalar, kemerler vb. Mücevher şeylerini kullandılar ve onları hayatlarında ve günlük hayatta kullandılar. Eski bakır ve mücevher sanatını anlatıyorlar. Metal bir sanat örnəkleri öylesi vardır ki, onların üzerinde bulunan süs tasvirleri biz o dönemdeki insanların gelenekleri, dini görüşleri ve hatta giysileri ile yakından olabiliriz (İnt 3).

Halk yaratıcılığının tarixi, etnografi və sanatsal özellikleri kıyafetlerine yansır. Bu özellik hem belli biçimli giyim və bezeklerinde ve hem de sanatsal nakış, dokuma və dokumacılıkta kendini gösterir. Azərbaycan'da yapılan arkeolojik kazılarda Tunç döneminin başlarına ait (M.Ö. III binyıl) tunçtan yapılmış iğne və biz bulunmuştur. Bu bulgular, Azərbaycan'ın eski sakinlerinin kıyafet dikebildiğini kanıtlamaktadır. (İnt 3)

Kùltepeden və Mingəçevirdən (M.Ö. II bin yıllık) bulunmuş kildən kùçük heykeller və Mingəçevirdən bulunmuş M.Ö. V yüzyıla ait mühürler, o dönemin kıyafetleri hakkında belirli bir fikir yaratmayı mümkün kılar. M.S. V-VI asırlarına ait olan Mingəçevir katakompa kabirlerinden ise çeşitli ipek kumaşlardan yapılmış giysilerin kalıntıları bulunmuştur. M.Ö. III-IV yüzyıllar arasında altından yapılmış çok miktarda süs şeyleri və kildən

ayakkabı formunda hazırlanmış kapların bulunması Azerbaycanlıların henüz çok eski zamanlardan yüksek maddi kültüre sahip olduklarını kanıtlayan esaslı delillerdendir. Bakırdan, tunçtan, altından yapılmış ev donanımının ve ziynet eşyalarının üzerine çizilmiş çeşitli çizimler Azerbaycan'da hala eski zamanlarda tasviri sanatın var olduğunu kanıtlıyor. Güney Azerbaycan'ın Maku kentinden bulunmuş kilden düzeltilmiş at figürünün (M.Ö. II bin yıllık) üzerinde gül-çiçek motifleriyle süslenmiş çul resmi, Urmiye gölü yakınlarındaki Hasanlı tepesinden keşfedilen altın camın (e. E. I binyıl) yüzeyinde üstüne çul salınmış aslan heykeli ve başka bulgular Azerbaycan'da halk sanatının bir kolu olan halı sanatının da ne kadar eski bir tarihe sahip olduğunu göstermektedir. (İnt 3)

Arkeolojik kazılarda Mingeçevirden I-III yüzyıllar arasında katakompa kabirlerden palas ve halı kalıntıları bulundu. Arkeolojik bulgulara ve yazılı kaynaklara göre Azerbaycan'da halıcılıkla henüz Tunç döneminden (M.Ö. II binyılın sonu - I binyılın başlarında) uğraşmışlardır. Azerbaycan'da halıcılığın gelişimi hakkında Herodot, Klavdi Eliana, Ksenofont ve başka eski dünya tarihçileri bilgi vermişlerdir. Çeşitli dönemlerde Azerbaycan'ın ayrı ayrı halı okullarında (Guba, Bakü, Şirvan, Gence, Gazah, Karabağ, Tebriz) değinilmiş halılar bugüne kadar kendi güzelliği ile insanları hayran ediyor. Birçoğu dünyanın ünlü müzelerinde korunmaktadır (İnt 3).

Tasviri sanatın en eski örnekleri arasında M.Ö. VIII-V yüzyıllardan kalmış Gobustan kaya tasvirleri, Kelbecer ilçesi Zalxa gölü etrafında Ayı çingili ve Peri çingil dağlarındaki Tunç döneminin başlangıcına (MÖ 3. binyıl) ait çizimler, Ordubad kentinden kuzeyde Gemi Kaya dağlarındaki kaya üstü tasvirler ayrı bir öneme sahiptir. Gobustan kayalıklarına çizilmiş resimlerde,

orada yaşamış eski insanların yaşam tarzı, maişeti, emeği ile ilgili çizimler özel ilgi uyandırmaktadır. Burada avcılık, hayvancılık, tarım ve maişetin diğer alanları ile ilgili çeşitli konular, sahneler, insan ve hayvan tasvirleri dinamik şekilde kazınmıştır. Gobustan kaya resimleri - piktogramlar ilkel yapısından feodalizm aşamasına gibi asırlık, uzun tarihi dönemi kapsamaktadır. Azerbaycan eski zamanlardan beri tasviri sanat eserlerinin yanı sıra, halk sanatının bir kolu olan biçimler ile de zengindir. Bakü'deki Kız Kulesi ve Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi, mimar Aceminin Nahcivan'da yarattığı Mümine Hatun ve Yusuf bin Küseyir türbeleri, Şuşadaki Penaheli Han'ın sarayı, Natevanın evi, Şeki hanları sarayının duvarındaki resimler vb. mimarlık sanatının nadir incileridir. Gobustan kaya üstü tasvirleri arasında "Yallı" (dans) oynayan insanların tasviri özel ilgi uyandırmaktadır. Bu çizimler Azerbaycan halkının eski dönemlerden müziğe olan merakından haber verir (İnt 3).

Zengin kültürel mirasa sahip olan Azerbaycan halkının vatanı Odlar yurdu, aynı zamanda sihirli müzik diyarı olarak da ünlüdür. Dünya müzik kültürü hazinesini kendi nadir incileri ile zenginleştiren Azerbaycan müziğinin asırlık gelenekleri vardır. Bu gelenekleri nesilden-nesle yaşatarak büyük ve zengin bir miras yaratan halk müzik yaratıcılarının Azerbaycan müziğinin gelişiminde büyük katkıları olmuştur. Azerbaycan milli müzik sanatında halk şarkıları, dansları, âşık yaratıcılığı da özel bir yer tutar. Azerbaycan milli müziğinin temel taşı, onun temelini muğamlar oluşturmaktadır. Tesadüfi değildir ki, 2003 BM uzmanlaşmış örgütü UNESCO Azerbaycan muğamını insanlığın kültürel miras listesine dâhil etmiştir. Eski zamanlardan ulusal müziğimiz edebiyatla birlikte gelişmiştir. Örneğin,

muğam Doğu şiiri ile birlikte gelişmiştir. Öyle ki, muğam çalınırken hanendeler Azerbaycan halkının Nizami, Fuzuli, Nesimi gibi kudretli şairlerinin gazellerini okumuşlardır. Milli şiirin türler olan koşma, müxemmes, ustatname, gıfılbentle birlikte, onun şiirsel biçimleri olan geraylı, divani, koşma, tecnis âşıkların sevimli biçimleridir. Klasiklerimizin ve çağdaşlarımızın yarattıkları edebi eserler dünya kültürü hazinesinde kendine şerefli bir yer tutar. M.F.Axundov'un, N.Vezirov'un, M.S.Ordubadi'nin, Zakir'in, M. E. Sabir'in, C.Memmedkuluzade'nin, M.P.Vagif'in, M.V.Vidadi'nin ve diğer birçok şair ve yazarlarının yarattığı eserler şimdi de kendi yüksek bedii-estetik önemini kaybetmemiştir. Azerbaycan edebiyatı ile sıkı bağlı olan sanat dallarından biri de tiyatro sanatıdır (İnt 3).

Azerbaycan'da tiyatro sanatının kökleri halkın etkinliği, maişeti, şenlik ve düğün gelenekleri, ayrıca bakış açısı ile ilgilidir. Tören, ayin ve oyunlardaki temaşa elemanları bağımsız halk tiyatrosunun oluşmasında önemli rol oynamıştır. Azerbaycan halk tiyatrosu realist özellik taşımış ve emekçi kesimlere bağlı olmuştur. Halk tiyatrosunun repertuarını belli etik içerikli küçük performansları (farslar) oluşturmuştur. Azerbaycan profesyonel tiyatrosunun oluşumunda halk tiyatrosu önemli rol oynamıştır. Kökleri eski zamanlara uzanan tiyatro sanatının tarihi M.F.Axundovun 1873 yılının Mart ve Nisan aylarında Bakü'de sahneye konulan "Lenkeran hanının veziri" ve "Hacı Kara" temaşalarından başlanır. Karmaşık bir mesafe alınmış Azerbaycan tiyatrosunun repertuarı bugün daha genişledi. İzleyicilerin zevkini okşayan çeşitli gösterileri bugün Azerbaycan'da faaliyet gösteren Akademik Milli Dram Tiyatrosu, Belediye tiyatrosunda, Pantomim

tiyatrosunda, Genç seyirciler tiyatro ve diğer tiyatrolarda seyretmek mümkün. Günümüzün en heyecan verici ve en popüler sanat türü olarak görülen sinema halkımızın hayatına nüfuz etmiş ve onun ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Diğer sanat türlerine nispeten yeni olan sinematografik seyirci karşısında insan kalbinin derinliklerini ve yeni yaşam ufuklarını açıp gösteriyor. Ulusal sinemamız o zamandan beri zengin bir deneyim biriktirdi ve halkımızın yaşamlarını ve sorunlarını yansıtan farklı tür ve türlerde çok sayıda eser yarattı. Bu filmler gelecek nesiller için korunmuş ve halkımızın ruhani bir hazinesi haline gelmiştir (İnt 3).

Azerbaycan sanatı, halkımızın tarihi kadar eski ve zengin. Uzun ve karmaşık bir mesafe alınmış tiyatro, sinema, müzik ve halk sanatının çeşitli türlerinin incelenmesi Azerbaycan halkının yüksek kültürel mirasa sahip olmasını kanıtlıyor. Azerbaycan kültürü ve sanat figürleri her zaman ulusal kültürümüzü dünyaya getirmeye ve kısmen de olsa bunu başarmaya çalışmıştır. Azerbaycan muğamının UNESCO tarafından insanlığın kültürel miras listesine dâhil edilmesi, görkemli sinema ustası, kinodramaturg ve yönetmen R.İbrahimbeyovun "Oscar" ödülüne layık görülmesi ve genel olarak, çeşitli zamanlarda el sanatçılarının yaptığı el işlerinin ve dokuduğu halıların dünyanın ünlü müzelerinde muhafaza olunması buna en iyi delildir (İnt 3).

2.3.1 Bakü

Kız Kulesi-Apşeron'un en görkemli ve gizemli mimari anıtının yanı sıra Bakü. Kale eski kale duvarlarının (İçeri şehrin) güneydoğu bölümünde, deniz parkın (bulvar) yakınında bulunan tarihi anıttır. Görkemli bir kulesi olan bu ender anıt, bitmemiş tarihi ve mimari problemlere sahiptir. Birinci

kattaki yükseklik 28 metre, çap 16,5 metredir. Birinci katta duvarın kalınlığı 5 m'ye ulaşmaktadır. Kulenin kubbesi 8 kata bölünmüştür. Her kat taşlarla kubbe şeklinde tavan ile kaplıdır. Kale, 1964'ten beri bir müze olarak faaliyet gösteriyor ve 2000 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edildi. Azerbaycan'ın amblemlerinden biri olan Kız Kulesi, defalarca Azerbaycan sikkeleri üzerinde tarif edilmiştir (İnt 4).

Şirvanşahlar Sarayı-Şirvanşah İbrahim Khalilullah döneminde beşinci yüzyılda inşa edilen saray kompleksi. Bakü'nün merkezinde, İçeri Şehir'de bulunan saray kompleksi, Orta Doğu'nun en önemli mimari eserlerinden biridir. Komplekse Şirvanşahlar Sarayı, Divanhane, Keykubat camii, Şirvanşahlar türbesi (1435-1436), Şah Camii (1441), Seyit Yahya Bakuvi türbesi, Murat Kapısı (1585), Saray hamamı ve Avdan içerir. 1964'ten beri bir müze olarak davranır ve devlet tarafından korunur. 2000 yılında UNESCO tarafından İçeri Şehir ve Kız Kulesi ile birlikte Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edildi (İnt 4).

Ateşgah-Apşeron yarımadasının Surahanı yerleşiminin güney-doğu kesiminde yer alan Ateş gâh tapınağı Bakü'den 30 km uzaklıktadır. "Ateş gâh", 17.-18. yüzyıllarda, doğal gazın sonsuz alevlerinin yerine inşa edilmiş bir ateş tapınağıdır. Tapınağın en eski binası 1713 yılına aittir ve merkez tapınağı Kanchanagara'nın tüccarı tarafından 1810 yılında inşa edilmiştir. Surakanı'nın "Ateşgahı" tapınağın kendisinden, hücrelerinden ve hacılar için odalardan oluşuyordu. Ateş gâh Hintli ustalar tarafından inşa edildi. Genel olarak, Ateş gâh planı yapısı için kentsel kervansaraylara benzer. Anıtın mimari tarzı, Azerbaycan'da hala Midya döneminden evrimleşen alev alevlerinin yapım geleneğini yansıtmaktadır. (İnt 4).

Gobustan-Karadağ ilçesinin Gobustan yerleşim bölgesinde, başkent Bakü'ye 56 km. bir mesafede yer almaktadır. Bölge yaklaşık 3-4 km. Azerbaycan'ın en eski ve en zengin tarihi eserlerinden biri, dünyanın dört bir yanındaki kaya resimleriyle ünlü Gobustan'dır. Gobustandaki, Boyukdağ, Küçüktaş, Çıngırdağ, Songardağ ve Şih kayadaki çok sayıda kaya tasvirleri, kamplar, meskenler, mezarlar vb. Taş Devri'nin ve Azerbaycan halkının büyük geçmişinin tanıklarındır. kullanılabilir. Büyük taş arazisinde, Mesolit'ten Orta Çağ'a kadar bütün dönemlere ait anıtlara rastlamak mümkündür (İnt 4).

2.3.2 Bölgeler

Şamahı, Bakü'nün 120 kilometre batısında yer almaktadır. Bu şehrimiz defalarca depremlere maruz kalmış, ancak tarihi binalar korunmuştur. Cuma Camii (X yüzyıl), Gülistan kalesi (XVI. Yüzyıl) ve Aşk Şahı Türbesi, Gumbaz bunların en önemli örnekleridir. Gazah ilçesinin Yukarı Eski pare köyünde bulunan V asra mahsus kayalar içinde oyulmuş Zerdüşt mabedi ve XVIII yüzyıla mahsus ve Musa köy köyünde bulunan, Didvan Kalesi Azerbaycan'ın arkeolojik güzelliklerindendir. 1186 yılında Nahcivan'da Acemi Nakhchivani tarafından inşa edilen 34 metre yüksekliğe sahip Mümine Hatun türbesi Nahçıvan mimarlık üslubunun örneğidir. Turkuaz geometrik desenler ve seramik yazıtlarla dekore edilmiştir. (Xəlilova, 2008:17-18)

2.4 Azerbaycan'da Turizm ve Gelişimi

Azerbaycan, başkent Bakü'den başlayarak, modern altyapısı ve Doğu ve Batı'ya uzanan antik zengin tarihi eserleriyle, muhteşem doğası ve milli parklarıyla ünlüdür. Ancak Bakü'nün, Azerbaycan'ın küresel turizm

sektöründe sahip olduğu payının büyük bir kısmı olması tesadüf değil. Popüler turizm internet sitelerine göre, yabancı turistlerin geldiği turist merkezlerinin yüzde 75'i Bakü'de bulunuyor. Diğer kısım bölgesel turizme aittir. Son analizlerin sonucu, Azerbaycan'ın turizm sektörünün bir bütün olarak yükselişte olduğunu göstermektedir. 2010-2015 döneminde, Azerbaycan'da turizm işletmelerinin sayısında yılda yüzde 4,5, turizm sektöründe yüzde 6 ve ülkeyi ziyaret eden yabancı turist sayısında yüzde 8,5 oranında bir artış yaşanmıştır. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'ne göre, Azerbaycan'daki turizm sektörü doğrudan GSYH'nin yüzde 2,8'ini ve istihdamın yüzde 2,6'sını oluşturmaktadır. Bu oran, GSYH'nin ortalama yüzde 3'ünden ve dünyadaki doğrudan istihdamın yüzde 3,6'sından biraz farklıdır. Bu, daha fazla gelişme potansiyeli anlamına geliyor. Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alındığında, başarılı turizm projeleri için uygun bir altyapının oluşturulması, bölgedeki yerel nüfusun gelirlerinin artırılmasına yönelik bilinçlendirme faaliyetleri, farklı turizm rotalarının geliştirilmesi ve uluslararası işbirliğinin genişletilmesi büyük önem taşımaktadır. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

2.4.1 Azerbaycan'ın Farklı Turizm Türleri Üzerindeki Potansiyeli

Dünyada yüksek kâr elde etme potansiyeline sahip turizm ürünleri ve hizmetleri her zaman müşteri memnuniyeti ve müşteri ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde turizm ürünlerinin geliştirilmesi için özel girişimlerin desteklenmesi, yerel ve bölgesel düzeyde uygun koordinasyonun sağlanması, tüketici talebine odaklanmak, ürün geliştirmede bölgesel ve tematik hedefleri güçlendirmek ve ilginç ve çekici ürünleri birbirine bağlamak önemlidir. Genel olarak, Azerbaycan'ın

birçok turizm türü için potansiyeli vardır ve bu potansiyelin gerçekleşmesi için devletin ve özel sektörün sürekli desteği hayati önem taşımaktadır. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

Sağlık turizmi-Azerbaycan'da hem geleneksel hem modern tedavi seçenekleri var. Istisu, Turşsu, Badamli, Galaalti, Şikhanu, Surakhani'nin en çok bilinen su kaynakları olduğu ülkede sıcak ve mineralli binlerce kaynak bulunmaktadır. Azerbaycan'ın en önemli tatil kaynaklarından biri Naftalan yağıdır. Naftalan yağı, oküler hastalık, damar ve hareket organlarının yanı sıra metabolizma, deri ve kadın hastalıkları hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Aynı zamanda, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, nadir tuz dağlarıyla ünlüdür. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

Dağ ve kış turizmi-Dağ ve kış turizmi, Azerbaycan'da ümit veren bölgelerden biridir. Dolayısıyla, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dağlık bölgelerinde turizmi kullanma fırsatları var. Bu alanlar esas olarak doğayı seven, kuşları ve vahşi hayvanları gözlemleyen ve fiziksel gerginlik ve heyecan verici sporların tadını çıkaranlar da dahil olmak üzere turist çekmektedir. Ülkede dağ ve kış turizmi gelişimine yönelik atılmış adımların sonucu olarak, dağların yamaçları turizm destinasyonu olarak geliştirilmiştir. Böylece "Şahdağ" Turizm Merkezi CJSC ve "Tufandag" Kış-Yaz Turizm Rekreasyon Kompleksi gibi rekreasyon bölgeleri popüler tatil merkezleri haline gelmiştir. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

Spor turizmi-Sporun Azerbaycan'da en hızlı büyüyen alanlardan biri olduğu unutulmamalıdır. Son yıllarda, spor altyapısının geliştirilmesine büyük miktarda yatırım yapılmıştır. Bakü, Masallı, Şeki, Guba, Gazah, Gence,

Nahçıvan, Barda, Lenkeran, Zagatala, Shamakhi, Ağdam, Bilasuvar, Oğuz, Şemkir, Kurdamır, Sabirabad ve diğer şehir ve bölgelerdeki Olimpik komplekslerin ve merkezlerin açılışı, Sahadaki spor sahaları ve tesislerinin kurulması, ülkede prestijli spor müsabakalarının (Avrupa ve dünya şampiyonaları) örgütlenmesini sağlar. Örneğin, güreş, jimnastik, boks, voleybol vb. uluslararası yarışmalar. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

İş turizmi-İş turizmi ülkemizdeki en popüler turizm tiplerinden biridir. Şu anda, bu tür turizmi geliştirmek için ülkedeki mevcut otellerin olanakları kullanılmaktadır. Ancak, ülkenin farklı şehirlerinde bulunan kongreler ve kültür merkezleri bu tür etkinlikleri düzenlemek için yaygın olarak kullanılabilir. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

Plaj turizmi-Azerbaycan Cumhuriyeti Apşeron yarımadasından başlamakla kuzey (Hızı, Siyezen, Şabran, Haçmaz bölgeleri) ve güney bölgeleri (Lenkeran, Astara bölgeleri) plaj turizmi potansiyeline sahiptir ve bu turizm sektörünün gelişimine ulaşmak için gelecekte plaj bölgelerinde hizmet altyapıları (su havzaları, havuzlar vb.) ilgili standartlara uyarlanmalı ve ek hizmetler sunulmalıdır (örneğin eğlence merkezleri, turistik yerler). Bunlarla birlikte, ülkemizde bu turizm türüne en ciddi yetersizlik turizm sezonunun kısa olmasıdır. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s14)

Eko turizm-Azerbaycan zengin florası ve faunasıyla büyük bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. 11 iklim türü (yarı çöl ve kuru çölden dağ tundra iklimine kadar) gözlenmiştir. Azerbaycan toprakları 4100'ün üzerinde bitki çeşidine ev sahipliği yapmaktadır. Azerbaycan'daki bitkilerin çeşitliliği, doğanın tarihine derinden bağlıdır. Bu, aynı zamanda, birkaç floristik

bölgelerin yoğunlaşması ve bu doğal koşulların farklılığı ile ilgilidir. Aynı zamanda, Azerbaycan topraklarının yüzde 10'u genellikle meşe, gürgen, kayın, huş ve göyrüş ağaçlarından oluşan dağ ormanları ile kaplıdır. Bu imkânlardan yararlanarak açık doğaya (dağlara, nehirlere, ormanlara) turist gezileri ve geziler düzenlenebilir. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s15)

Av turizmi-Azerbaycan'daki ilgili lisansa sahip avcılara ormanları ve yabani kuşları avlama fırsatı verilir. Aghjabadi, Astara, Celilabad (Kırmızı kırsal avlanma çiftliği hariç), Beylagan, İmişli (Sarısı ve Bozgobu avcılık çiftlikleri), Lankaran (avcılık çiftliği hariç), Masallı, Bilasuvar (Mahmudchala ve Zavvar avcılığı çiftlikleri hariç), Ceyranbatan gölü ve Absheron yarımadasının diğer rezervuarları ile Mingachevir rezervuarı. Dağ keçisi ve diğer orman hayvanları, Guba, İsmayilli ve Şeki bölgelerindeki av çiftliklerine özel izin alınarak avlanabilir. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s15)

2.4.2 Azerbaycan'da turizm sektörünün SWOT(GZİT) analizi

Güçlü tarafları

Azerbaycan toprakları eski tarihi, zengin kültürel anıtları, elverişli coğrafi konumu, cazip tabiatı, folkloru ve çeşitli dinlerin kavşağında yer almaktadır.

Konferans salonlarının, otellerin ve diğer ilgili hizmet altyapısının kullanılabilirliği;

Turizmin gelişmesi için devlet desteği;

Coğrafi konumdaki konum Asya, Avrupa ve orta Doğu'ya daha yakındır;

Büyük ölçekli uluslararası etkinliklerde deneyim;

Turizm sektörünü, petrol dışı sektörün gelişiminde öncelikli sektörlerden biri olarak tanımlayın.

Zayıf tarafları:

Turizm alanında eleman hazırlığının kalite ve miktar açısından işgücü piyasasının taleplerine tam cevap vermemesi;

Çevresel eksikliklerin mevcudiyeti;

Ağırlıklı olarak Bakü’de turizm işletmelerinin yoğunlaşması; ülkenin bölgelerindeki düşük turizm bilgi merkezleri;

Özellikle karayoluyla (demiryolu ve su altyapısının yanı sıra uçuşların olmaması) bölgelere seyahat imkânı;

Yabancı dillerde serbest konuşma yapan bölgelerdeki nispeten az sayıda konuşmacı;

Ülkenin tanıtımının yetersiz organizasyonu;

Ülkeye gelen yabancılara yüksek hızlı geçiş noktaları sağlamada başarısızlık; turizm sektörü analizinin yapılması istatistiki veri tabanı yeterli etmemesi;

Ülkeye gelen yabancı turistlerin memnuniyet düzeyinin düzenli olarak izlenmesi.

İmkanlar:

Personelin profesyonelliğini arttırmak;

Yeni turizm hizmetlerinin oluşturulması ve geliştirilmesi;

Yabancı ve yerli turistler için seyahat olanaklarının kolaylaştırılması;

Naftalan petrolü ile birlikte Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde bulunan tuz dağı gibi değerli kaynaklara sahip olması;

Turizm sektöründe özel sektöre kamu-özel sektör ortaklığı yoluyla destek sağlanması.

Tehitler

Ülkenin jeopolitik konumuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek dış tehditler. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s17-18)

2.5 Azerbaycan'da Kültür Turizmi ve Turizme Katkıları

Kültür turizmi, bölgelerin kültürel mirasını, nüfusun yaşam tarzını, tarihini, sanatını, mimarisini, dinini vb. içermektedir. kapsayacak turizm türü. Kültür turizmi, tarihi yerleri, kültürel mekânları, anıtları, müzeleri, tiyatroları, eski ve yeni mimari mekânları ve yerel nüfusun yaşam tarzını ve ulusal değerlerini kapsayan festivallere ve festivallere ziyaretleri içeren bir turizm türüdür. Bilindiği üzere, kültür turizmi için ülkeye seyahat eden kişiler, paralarının çoğunu sıradan turistlere kıyasla hizmetlere harcıyorlar. Bu tür turizm, tüm dünyada popüler hale geldi. Ülkenin kültür turizmi potansiyeli, Bakü'de sanat galerileri, ulusal müzik türü - Mugam, iyi gelişmiş dünya caz müziği, ulusal ve yabancı danslar, zengin mutfak, farklı dini ve laik görüşlere hoşgörölü yaklaşımı olarak temsil edilebilir. Tarihi yollar (örneğin Büyük İpek Yolu, popüler askeri yürüyüşler, tarihi savaş alanları, vb.) farklı alanları kapsayan kültürel turizmin bir parçasıdır. Tarihi ve kültürel turizm rotaları, turistlerin ekstra özelliklerini dikkate alarak, dünyanın en iyisi olarak kabul edilir ve bu nedenle Azerbaycan

Cumhuriyeti için potansiyel bir turizm ürünü olarak kabul edilebilir. (Strateji Yol Xeritesi, 2016: s13-14)

2.6 Şeki-Zagatala Ekonomik bölgesi

2.6.1 Ekonomik Bölgenin Coğrafi Durumu

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Şeki-Zagatala ekonomik bölgesi, Azerbaycan'ın kuzey batısında, Büyük Kafkasya'nın güney yamacında, Balaken, Gah, Gebele, Oğuz, Zagatala ve Şeki idari bölgelerini kapsayan bir yerdedir. Kuru kış hava koşullarının eşlik ettiği hafif ılık yarı çöl ve çöl iklimi, kuru yazları ve kuru iklimi olan ılıman bir iklime sahipken, nemli kısım ise soğuk iklimdir. Aktif sıcaklıkların toplamı 3000 ila 4000 ° arasında değişir. Donmanın olmadığı gün süresi 240-270 gündür. Kış nispeten yumuşaktır: Ocak ayında ortalama aylık sıcaklık 1-1.5 ° C, mutlak minimum 10-15 ° C ve kar örtüsü 30-50 gün sürüyor. En sıcak ay temmuzdur: ortalama aylık sıcaklık 22-26 derecedir. Bölge, nem durumuna göre Lenkeran-Astara bölgesinden sonra ikinci yerdedir. Yıllık yağış miktarı yüksekliklere doğru yaklaşık 700 mm'den-1200 mm'ye kadar kademeli olarak artıyor (Kanık çayı). Ekonomik bölgenin toplam alanı 8.96 bin km²-dir, ve bu da ülke arazisinin % 10.3'ü demektir. Ekonomik bölgenin rölyefi, yüksek dağlık ve dağ eteğine bölünmüştür. Ekonomik bölge sınırlı arazi rezervlerine sahiptir. Bölgedeki yüksek irtifa farkı çeşitli doğal koşullara neden olmuştur. Alan mülayim iklim koşullarına sahiptir. Ekonomik bölgenin toplam nüfusu 581,7 bin-dir ve nüfusun % 6,3'ünü teşkil ediyor. Nüfusun % 27,6'sı kentsel alanlarda yaşamakta ve% 72,4'ü kırsal bölgelerde yaşamaktadır. İlimizdeki nüfus yoğunluğu km² başına 65 kişidir. (Şeki - Zagatala İqtisadi Rayonunun Passportu,2012: ss 6)2.6.2

Bölgenin Turizm Potansiyeli

Turizm 2011 yılında Şeki-Zagatala ekonomik bölgesinde, 2189 yerlik otel ve otel tipi işletmeler faaliyet göstermiştir. Bu işletmelerdeki odaların sayılarının sayısı 913-tür. 2011 yılında, Şeki-Zagatala ekonomi bölgesinde gecelemlerin sayısı 45.176 yerli ve 3501 yabancı vatandaş olmak üzere 48.677 oldu. Aynı zamanda. 2011 yılında Şeki-Zagatala ekonomik bölgesinde, otel ve otel tipi tesislere 30,196 yerli ve 2719 yabancı uyruklu olmak üzere 32915 kişi yerleştirilmiştir. (Şeki - Zagatala İqtisadi Rayonunun Passportu,2012: ss48)

Tablo 4: Şeki-Zagatala bölgesinin turizm arz kapasitesi

	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Otel ve Otel tipli müessiselerin sayısı,	50	46	49	51	54	55
Numaraların sayısı,	970	905	981	1015	1072	2048
Bir defalık tutum, yer	2180	2203	2374	2469	2583	4469
Yerleştirilmiş şahısların sayısı, kişi	41780	29388	31874	32077	31280	186564
Gecelemelerin sayısı, adam-gece	62874	62751	64871	60136	51064	334704

Kaynak: <https://www.stat.gov.az/source/regions>

2.7 Gebele İli

Gebele bölgesi, 8 Eylül 1930 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin idari bölgelerinden biri olarak kuruldu. Cumhuriyetin topraklarının 1 / 50'sini kapsayan Gebele bölgesinin bölgesi 1550 km²'dir. Gebele bölgesi, 4 Ocak 1963'te Ağdaş Bölgesi'nin bir parçasıydı ve bir idari bölge haline geldiğinde 17 Ocak 1964'te tekrar ayrıldı. İlçenin adı 7 Şubat 1991'de Gebele yeniden isimlendirildi ve bölgenin antik adı Gutgaşın adlandırıldı. İlçede bir şehir (Gebele), 3 kasaba (Vendam, Bum ve Nic) ve 60 köy alanı bulunmaktadır.

Bu yerleşimler 60 idari temsilcilik ve 29 belediye tarafından yönetilmektedir. İlçenin idari merkezi Gebele (Gutgaşın) , 1959 yılına kadar köy, 1959-74 yıllarında kasaba ve 15 Mart 1974'ten sonra şehir statüsüne geçti. Demiraparan Nehrinin sağ kıyısında, deniz seviyesinden 900 m yükseklikte bulunan Gebele bölgesinin nüfusu 104419 kişidir (01.01.2017). Bakü şehri ile arasındaki mesafe 225 km-dir. Benzersiz doğal-iklim koşulları, dağ havası, mineral kaynaklar, gür şelaleleri, keskin akan dağ çayları, lâcivert manzaraları, tarihi, “İpek Yolu” üzerinde bulunan, eski Kafkas Albaniya’sının başkenti Gebele şehrinin kalıntıları ve onlarca diğer tarihi eserleri ile şöhret bulmuş Gebele ilçesi çok büyük rekreasyon ve turizm olanaklarına sahiptir. Bunun yanı sıra son yıllarda özel sektörde turist-dinlenme komplekslerinin sayısı hızla artmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bölgede mevcut olan "Kafkas Resort". "Kafkas Riverside", "Kafkas Sport" hotelleri, "Gebele", "Kervan" otelleri, "Yengice" istisu tedavi-sağlık merkezi, "Hanlar", "Çenlibel", "Semerana", "Duyma", "Yedi güzel", "Sahil", "Selbasar" dinlenme merkezlerine gelen misafirlerin hoş kalanı için her türlü ortam yaratılmıştır. Gebele şehrinde artan turizm potansiyeli ve bu doğrultuda yerel personele olan talep arttıkça, ilçe merkezinde turizm ve otel eğitimi merkezi açmak için uygun hazırlık tedbirleri alınmaktadır. Ve nihayet ilahi Gebele’ye kendi cömertliğini esirgememiş, ona efsanevi doğa güzelliği, bol-bol servetler bahşetmiştir. Zengin tarihli, kendine özgü milli adet gelenekleri ile seçilen misafirperver Gebeleliler de bu el-obanı gezip görmek isteyen her iyi niyetli insanı samimiyeti ile misafir etmeye hep hazırdır! (İnt 5)

Gebele bölgesinin en ünlü tarihi ve kültürel eseri, MÖ 1. yüzyılda yazılı kaynaklarda (Plini ve diğerleri) atıfta bulunan antik Gebele kentidir. 1800 yaşından büyük Gebele şehri, Kafkas Albaniya'sının başkenti olarak 600 yıldan fazla olmuştur. Antik kentin kalıntıları Karaçay ve Covurlu Nehri arasında, bölgesel merkeze 15 km mesafede yer almaktadır.- (İnt 5)

Gebele bölgesinde tütün, buğday ve arpa yetiştirilir, koza depolanır. Gebele şehri, Demiraparaçay'nin sağ kıyısında yer almaktadır. Tikanlıçay, Gumchay, Demiraparaçay ve Vendam nehirleri bu bölgeden akmaktadır. Ceviz ve kestane bakımından zengin olan kentin çevresinde çok sayıda maden suyu kaynağı ve saf su çeşmeleri bulunmaktadır. Deniz seviyesinden 1000 m yükseklikte dağların eteğinde yer alan kestane ağacı bu zenginliktir. Buradaki ağaçların ortalama yaşı 500 yıldan fazladır. Bazıları devlet tarafından korunan ağaçların listesine dahil edildi. Bölgede yüzlerce tarihi ve kültürel eser var: IV-VIII. Yüzyıllardan kalma Amili köyünde Arnavut tapınağı, XIX. Yüzyılda Bum köyünde cami, IX-XIV Yüzyılda Bayramkoha köyünde bulunan Ustaszhan kalesi, türbesi XVII. yüzyılda Shafilı köyünde, XVI. yüzyılın Shıkhbaba ilçesi Hamzalı köyünde, Komrad Pir dağında Komrad, Zirve, Nic kasabasında Hacı Garip Camisi ve XIX yüzyılın Bolu beyinin evi, Şeyh Türbeleri XV yüzyılın Bedreddin ve Şeyh Mansur Hazra köyünde. MÖ III-I yüzyıllarında Nic kasabası yakınlarında Yalovlu Dağları'nda insan yerleşimi vardı. Burada demir bıçaklar, hançerler, kılıçlar, tunç yüzükler, altın küpeler, değirmen taşları ve diğer nesneler bulunmuştur. Azerbaycan'ın kuzeyindeki dağlık ve ova bölgelerinde bu dönemin arkeolojik kültürü, bilimde Yalovlu kültürü olarak anılmaktadır. Gebele (IX-XI. Yüzyıllar), XVIII. Yüzyıl camii ve İmam

Ali'nin (XVIII-XIX. Yüzyıl) türbesi, Cuma Camisi, büyük bir tarihi ve etnografik müzede savunma antik bir kule vardır. Turistlere hizmet veren Dağ Turizmi Veri Tabanı tur organizasyonu, orman rekreasyonu ve avcılık ile uğraşmaktadır. Bölgede eğlence alanları bulunmaktadır (İnt 5).

Azerbaycan'ın bu muhteşem dinlenme köşesinde, dağlara giden bir kanat yolu ve tarihi yerleri, ormanlık dağ eteklerini ve dağ manzaralarını görmek için geniş bir gezi mekanı bulacaksınız (İnt 6).

Gebele bölgesinde aynı anda çeşitli turizm türlerinin geliştirilmesi için birçok fırsat var. Bu yerin adı denildiğinde ilk önce 900 yıl boyu (M.Ö IV-M.Ö V) Kafkas Albania'sının başkenti olmuş Gebele kenti ve onun muhteşem kale duvarları akla geliyor. (İsmayılova, 2017:202-204)

Gebele kenti Kale, Selbir ve Çakallı adı ile bilinen üç esas hissedene oluşmaktadır. Kentin Kale ve Selbir kısımlarında bulunan en muhteşem yapıtlar ve bu zaman kadar muhteşemliğini koruya bilmiş kale duvarları V asırdan sonra inşa edilmiştir. Gebele kentinin harabelerinde arkeolojik araştırmalar yapıldığında burada antik çağa ve orta asırlara mahsus yaşam alanları, kamu binaları ve üretim merkezleri bulunmuştur. 2008 yılında Kalenin kuzey-batısında başlatılan kazı işlemleri de iyi sonuçlandı. Burada ilk defa Kalenin küçük kapılarından biri ve yanında yerleşmiş olan gözlem alanları bulunmuş ve öğrenilmiştir. (İsmayılova, 2017:202-204)

Nic kasabası

Tarihin en eski mirasını ve medeniyetini kendinde yansıtan ve en eski halklar-udinlerin yaşadığı Nic kasabası Gebele şehir merkezinden 40 km uzakta yerleşmektedir. Özgün medeniyeti, dini inancı ve tarihi mirasıyla bu

kasaba bir bütün şeklinde turistlerin dikkatini çekmektedir. Nic kasabasında Kafkas Albania'sı tarihinden kalma XVII asra ait Cotari kilisesi mevcuttur. Tarihi anıt eskiliği ile beraber benzersizliği ile de seçilmektedir (İnt 7).

Sovyetler zamanında fındık ambarı olarak faaliyet göstermiş olan bu kilisede 2003 yılında esaslı restorasyon ve yeniden yapım çalışmalarına başlanılmış, 2006 yılında dindarların kullanımına verilmiştir.(İsmayılova, 2017: 202-204)

Hezre köyü

Deniz seviyesinden 900 m yükseklikte yerleşen bu köy yüksek dağlar ve yeşilliklerle örtünmüş ve muhteşem görüntüsüyle hayranlık uyandırıyor. Gebele kentine 4 km mesafede bulunan Hezre köyü, en eski tarihi yerlerden biridir. Köyde, Azerbaycan topraklarına yayılan İslam dini dönemine denk gelen birçok tarihi eser var. Bunların en önemlisi Hezre ormanında bulunan Mezar taşlarıdır. Orman topraklarında 7 gömü ve mezar taşı bulunmuştur ve şimdi ulusal öneme sahip anıtlar olarak korunmaktadır (İnt 7).

Laza köyü

Muhteşem Kafkas dağlarının iki bölümüyle ayrılan Laza köyünün bir kısmı, Gebele'de, diğer kısmı ise Gusar bölgesinde yer almaktadır. Bu köyün en ayırt edici özelliği, tüm bölümlerde doğanın ve renklerin uyumudur. Yaz aylarında, köy halkı 3000m yüksekte yaşar ve kış aylarında göç eder. İlçeye özel turlar ve bal arzı gösterilerinin yapıldığı turlar vardır (İnt 7).

Vendam kasabası

Güzelliği ile seçilen ve Gebele'nin girişinde yer alan Vendam köyü, sonsuz meyve bahçeleriyle ormanlık alanları ile seçilmiştir. Kasaba yakınında, Gebele'nin en güzel yerlerinden biri olan Yedi Güzel Şelalesi bulunuyor. Ayrıca Vendam köyü halıcılık ile ünlüdür (İnt 7).

2.8Şeki İli

Şeki, Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında bir şehirdir. 4 Ocak 1963'ten beri, şehir cumhuriyete bağlıdır. 15 Şubat 1968'e kadar "Nuxa" olarak adlandırıldı. Şeki ilçenin idari merkezidir. Sovyet döneminde, cumhuriyete tabi şehir statüsü vardı. Şeki şu anda ilçenin bir parçası değil, doğrudan cumhuriyete tabidir. Cumhurbaşkanlığı düzeyinde imzalanan resmi bir belgeye göre, Şeki ilçesinin toprakları Şeki şehir yönetiminin bir parçasıdır. Şeki şehri ülkenin kuzeybatısında, Kiş çayının sol sahilinde, deniz seviyesinden 700 metre yükseklikte, başkent Bakü kentinden 370 km uzaklıkta, Büyük Kafkas sıra dağlarının güney eteklerinde, merkezi bölgelerden uzakta - izole bir mekanda bulunmaktadır. Kenti ve ormanlarla çevrili dağları çevreleyen doğa, insanları güzelliğiyle gururlandırıyor. Kente, Han Ovası'nın kuzey tarafına yaklaşırsak, iki büyük uçurumla karşılaşırız - Çakaltar ve Ottal. Şeki şehri garip bir yapıya sahiptir. Doğudan batıya doğru uzanan Gurcanaçay Nehri, şehri ikiye, yükseklikte yerleşen güneyine ve vadide yerleşen Kuzey kısımlarına ayırır (İnt 8).

Coğrafyası

Şeki, Azerbaycan'ın kuzey batısında, Büyük Kafkasya'nın güney yamacında, deniz seviyesinden 632 m yükseklikte yer almaktadır. Bol miktarda su kaynağına, normal nem dengesine, verimli topraklara, zengin

orman örtüsüne sahiptir. Koyu kahverengi dağ ormanları, kahverengi dağ ormanları, çayır ormanları, gri kahverengi topraklar yaygın bir şekilde yayılmış, tarlalarda okyanus, fıstık ve ceviz ağaçları hakimdir. Hayvan dünyasında zengindir. Şeki, büyüleyici doğası, nadir tarihi ve mimari eserleri, gelişmiş işçiliği ve zengin tarihi ve kültürel mirasın korunmasıyla Azerbaycan'ın önemli bir turizm bölgesi haline gelmiştir (İnt 8).

Şeki Kalesi - Narin Kale

Şeki bölgesindeki diğer materyaller ve kültürel anıtlarla birlikte savunma yapılarının varlığı, bu toprağın büyük stratejik öneme sahip olduğunu, antik ve kaba tarihin, zengin yapı deneyiminin olduğunu göstermektedir. Bu binalardan biri Şeki Narınca kalesidir. Şehrin kuzeydoğu kesiminde, 710 metre güneyde, 750 metre kuzeyde, deniz seviyesinde, hoş bir bölgede yer almaktadır. Kale, Azerbaycan'ın ilk bağımsız hanlığının temeli olan Şeki Han Hacı Çelebi (1743-1755) döneminde inşa edilmiştir. Duvarlarının toplam uzunluğu 1300 metredir. Savunmanın ve savunmanın önemini göz önünde bulunduran kule, güneyde 8 metre yükseklikte, kuzeye 4 metre yüksektir. Duvarın kalınlığı 2.2 metre olup, ihtişamını ve dayanıklılığını artırır. Kule, takımyıldızları ve 1.000'den fazla birimi ile güney ve kuzeyden 2 kemerli kapıya sahiptir. Kalenin kuzey kesiminde yer alan Han Sarayı, Şeki Hanlığı ikametgahı olmuştur (İnt 8).

"Gelirsin-Görürsün" kulesi

Erkekler ona kah kız kah da Kız Kulesi diyor. Kız mağlup edilmezliği ifade eder. Bu kale hakkında bilgi veren yegane kaynaklar Kerim ağa Fatih'in "Şeki hanlarının özet tarihi" ve Hacı Seyit Abdülhamid Efendi'nin "Şeki

hanları ve onların nesilleri" eserinde bahsedilmiştir. Bu kaynaklarda, bu kale "Kız (lar)" olarak değil "Gel ve Gör" olarak hatırlanır. Olayları dikkatlice izledikten sonra, "Gel ve Gör" isminin, sonradan Kız (lar) kalesine, 1743 olaylarıyla bağlantılı olarak verildiği anlaşılmaktadır (İnt 9).

Kış Alban Tapınağı

Bu tapınak, Kış köyünün Maflar mahallesinde yer almaktadır. Tapınağı çevreleyen duvarların kalıntıları hala bazı yerlerde bulunmaktadır. Bu duvarın kalıntıları, tapınağın kendisinin neredeyse bir Maflar mahallesine sahip olduğunu göstermektedir. Bütün bunlar onun kutsal bir dini merkez olduğunu gösterir. Tapınağın kulesi ve kulenin bitişik duvarları yerel malzemelerle ve taşlarla taşlardan yapılmıştır. Kuleye bitişik kule büyük, yarı renkli taşlarla kaplıdır (İnt 9).

Şeki Han Sarayı

Dünya anıtları listesinde yer alan Şeki hanlarının bir yaz sarayı olan bu bina, Azerbaycan'da ilk bağımsız hanlığı kuran Hacı Çelebi Han'ın torunu Hüseyin Han'ın hükümdarlığı döneminde 1761-1762 yıllarında hayata geçirilmiştir. Hüseyin Han'ın "Müştak" takma adı altında şiir yazmasından bu yana, bu sarayda "Müştak İmareti" olarak da bahsedilmiştir. Han'ın sarayı altı oda, dört koridor ve iki aynadan oluşmaktadır. Binanın ana cephesi, dünyaya benzemeyen en küçük, geometrik figürlere ayrılmıştır ve ağa bağlı kapılar ile farklı renklerde gözlüklere sahip kapılardan oluşmaktadır. Ağın her bir inç karesi 14.000 ağaç ve şişe ile 5,000, sofistike yerlerden oluşmaktadır. Binada çivi ve yapıştırıcı kullanılmamış, ahşap ve cam parçaları birbirine dokunmuştur. Saray duvarının süsleri, pelerin

genişliği, desenli ağlar, gravür, çeşitli desenler, kaya üzerindeki oymalar. Binanın içinde, geometrik desenler, tağ yapraklı tablolar, resimler ve kuş resimleri, kavgalar ve av sahneleri daha yaygındır. Zevkli bir şekilde dekore edilmiş gövdeler, raflar, aynalar sanatın geręek bir örneğidir. Saraydaki süslemelerin zenginliğine, renk tonlarına, sarkıt oyuklara ve kompozisyonlara baktığınızda, babalarımızın yeteneklerini, yeteneklerini, zevklerini ve gizemli emeğine hayran kalacaksınız. Dünyaca ünlü Türk şair Nazım Hikmet saray gezisinden sonra şöyle yazdı: “Azerbaycan'da başka bir eski bina olmasaydı, sadece şeki Han'ın sarayını dünyaya göstermek yeterli olurdu” (İnt 9).

III Bölüm

Araştırma

3.1Metodoloji

Geniş yayılmış kitle turizmi zamanla insanların ilgisini kaybetmeye ve yerini yeni turizm türlerine vermeye başladı. İnsanların artan talepleri ve istekleri alternatif turizm başlığında toplanmış turizm türlerinin yaygınlaşmasına ve sık-sık kullanılmasına neden oldu. Ülkelerarası siyasi ilişkilerin yoluna girmesi insanların farklı ülkelere giderek farklı kültürler keşif etme isteğini de arttırdı. Bu da kültür turizminin gelişmesine ve turizm ekonomisinde büyük pay elde etmesine olanak sağladı.

3.2 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırma Azerbaycan kültür turizminin olduğu vaziyeti ve geliştirilmesini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma merkezleri olarak Gebele ve Şeki şehirleri esas götürülmüş ve bu şehirler esasında Azerbaycan kültürü ve kültürel turizmi analiz edilmiştir. Gebele ve Şekin Kültürel turizmde sahip olduğu üstünlükleri ve zayıflıkları belirlemek için SWOT analizi ve durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Analiz ikincil verilere ve uzman görüşüne dayanarak gerçekleştirilmiştir.

3.3. Gebele Ve Şekinin SWOT Analizi

3.3.1. Gebele İlinin SWOT Analizi

Tablo 5: Gebele ilinin SWOT analizi

<u>Güçlü Yönler</u>	<u>Zayıf yönler</u>
Çok eski bir tarihe sahip olma Ulaşım Kolaylığı Her türlü festival ve etkinlik geçirilmesinin mümkünlüğü Etnik grup farklılığı ve çoğunluğu Farklı kültürlere, dini inançlara ve örf ve adetlere sahip olma	Kültür turizmi açısından tanıtım zayıflığı Güçlü Pazar araştırması yapılmaması ve pazarlama zayıflığı Uzun zaman diğer turizm türlerinin yaygın olması Yerli halkın turizme katkı sağlamaması Turizm alanında nitelikli personel zayıflığı
<u>Fırsatlar</u>	<u>Tehtitler</u>
2020 İslam dünyası turizm başkenti olarak seçilmesi Hala keşfedilmemiş tarihin mevcut olması Dünyada kültür turistlerinin sayısının artması	Bölgede kültür turizmi alanında Şeki gibi daha deneyimli rakibin olması Kültür Turizmi hatlarının olmaması Kültür turizmine olan isteksiz yaklaşım

Güçlü Yönler

Gebele çok eski bir tarihe sahiptir. Bunu önceki bölümde Gebele hakkında bilgi verirken de belirtmiştik. 25 asırlık tarihe sahip bu bölgede çok eski tarihe sahip anıtlar ve mimari abideleri görmek mümkün. Bölgeye gelen azsayılı kültür turistlerinin ilgi odağı olmuş Kale Selbir burada tarihin ne kadar eski olduğunu anlatmaya yetiyor. Eski Alban devletinin merkezi olmuş Çuhur Gebele ve etraf köyler olan Mirzebeyli ve Togle (Tola) arkeolojik turizm açısından çok güçlü kaynaklar olarak gösterilebilir.

Bölge zamanında başkent olmanın hakkını ulaşım konusunda da yeterince veriyor. Bölgeye havadan ve karadan ulaşım yüksek düzeydedir. Nehirleri ve gölleri bulunsa da maalesef bunlar ulaşım için kullanılmıyor ancak yakın

zamanda çekilmesi planlanan demiryolu hattı da su yolu ihtiyacını minimuma indirecektir. Yerleştiği yer dikkate alındığında bölgeye daha çok kara ve havayollarından gidip-gelmenin kolay olacağını göre biliriz.

Gebeleye “Festivaller ve Etkinlikler” şehri de diyebiliriz ve Reçel festivali, Müzik festivali, Caz festivali, G.Kore filmleri festivali ve spor etkinliklerini numune olarak göstere biliriz. Bütün bu etkinlikler Gebele ilinin festival ve etkinlikler geçirmek için ne kadar uygun olduğunun göstergesidir. Bölgede her türden etkinlik geçirmek mümkündür ve bunun zamanla şahidi de oluyoruz.

Tabloda da belirtildiği gibi Gebele ilinde kültürü, yaşam biçimi ve gastronomisi birbirinden farklı etnik gruplar yaşamaktadır. Bu etnik grupların en belirgin olanları Lezgiler, Kürdler ve Udinlerdir.

Legler- lezgiler Legler eski Albaniya topraklarında yaşayan kabilelerdi. Esas yaşam alanları, bugünkü Dağıstan, Albaniyanın kuzey kesimi olmuştur. Gebele'nın başkent olması , kabilelerin bu bölgede yaşamasına öncülük etti. Bazı araştırmacılara göre, mevcut Lezgi halkı Leg kabilelerinin çağdaşlarıdır. Gebele'deki Lezgi-leg kabilelerinin kompakt gelişi, XVIII yüzyılda başladı. Böylece göçebe gibi yaşayan Lezgiler, Gebele'ya geldi ve burada meskunlaştılar. Şu anda, Gebele'nın toplam nüfusun % 18'ini oluşturan 17.000'den fazla Lezgi var. Laza, Gamarvan, Amirvan, Soltannuha, Kusnat, Yengica, Yenikend, Yeni Dzakhli sadece Lezgi köyleridir.(İnt 15)

Kendi dil-konuşma tarzları ve kültürel tarzları olan bu halk zamanla yerliler ile sık arkadaşlık ve akrabalık bağları kurmuş ve iki toplum arasında sıkı bir şekilde kültür değişimleri de gözlemlenmiştir.

Udinler-Udiler, yüzyıllardır Kafkasya Albaniya'da yaşayan kabilelerden biri olmuştur. Genellikle Gebele'nın Nic köyünde yaşıyorlar. Udin dili-Kafkasya'nın en eski sakinlerinden biri olup, dili Kafkas dillerinin Lezgin alt grubuna aittir ve birçok antik unsuru korudu. (İnt 15)

Tarih - Udilerin büyük babaları Kafkasyalı Arnavut kabilelerinden biri olan Utilerdi. Udilere ait ilk bilgileri 2500 yıl önce verildi. Bu etnosların ataları, Utiler hakkında, M.Ö. V yüzyıl Yunan yazarı, Herodotus'un Tarihi, eserinde bilgi vardır. Maraton savaşını (b.e.e. 490 yılında Yunan-Fars savaşı) tasvir eden yazar gösteriyor ki, fars ordusunda, XIV satrapinin bünyesinde utilerin askerleri de savaşıyorlardı. M.Ö. 1 yüzyılda yaşamış Strabon'un "Coğrafya" eserinde Hazar Denizi ve Kafkas Albanyası hakkında bilgisinde utilerden konuşuluyor. Udi adı Büyük Pliny Hakiki Tarihi'nde (I Yüzyıl) ilk defa terim olarak geçmektedir. Ptolomeyin (II yüzyıl) "Coğrafya" eserinde, Hazar Denizi çevresinde udiler de dahil olmakla çeşitli kavimlerin yaşadığı gösteriyor. Udiler hakkında bazı bilgilere Kay Pliny Sekunda, Aziniy Gvadrat ve birçok başka antik yazarların eserlerinde rastlamak mümkün. Utiler Alban çarlığının oluşmasında önemli rolü olan 26 alban aşiretlerinden biridir. (İnt 15)

Kürtler-Kürtler (Kürtçe: Kurd, كورد) - Orta Doğu'daki insanlar. Türkiye, Irak, İran ve Suriye'de yaşayan Kürtlerin dünyadaki sayısı yaklaşık 20-30 milyondur. Çoğunlukla Kürtçe, Türkçe, Arapça ve Farsça konuşurlar. Kürt

kabileleri,güney-batı İran'da yaşamışlar. Eski dillerde "Kürt" kelimesi "pehlivan", "mert" anlamına geliyor. Kürtler kendilerini "körd" olarak adlandırırlar, kendi dillerini "kurmancî" olarak adlandırırlar ve kökenlerini kadınlarla cinlerin evliliğine bağlarlar. Kürtler 4 etnik gruba ayrılır: Kurmancî, Sorani, Feyli, Lek. Gebele bölgesinin Kürt ve Garadeyn köylerinde yaşıyorlar (İnt 15).

Farklı etnik gruplara sahip olmak bölgenin farklı kültürel değerlere ve gastronomiye sebep olması demektir. Bu da Gebele bölgesi için etnik turizmin yaratılması ve bu alanda tur planlamalarının yapılması için vazgeçilmez bir fırsattır. Bölgeyi ziyaret eden turist yaşayacağı bu farklı kültürel deneyimler sonucunda bölgeden memnun şekilde ayrılacaktır.

Zayıf Yönler

Gebele hem tarihi hem tabiatı ile çok zengin bir bölgedir. Ancak uzun zaman bölgenin tabiatı ön planda olmuş ve diğer turizm türlerinin esasen de kültür turizminin gelişimine mani olmuştur. Bölgenin turizmi için yapılan programlar en çok tabiatı daha sonra da dağcılık-kış turizm türleri için yapıldığından kültür turizminin gelişimi hiç derecesinde olmuştur. Kültürün ve kültür turizmi teşvikat ve tabligat işlerinin zayıflığı bölgeye kültür turisti çekmesine sorunlar yaratıyor. Kısacası bölgede var olan ve asırlardır korunan kültürün zayıf tanıtımı sonucunda dünyada kendine esaslı yer edinmiş kültür turizminin gelişmesini kısıtlıyor. Bunların yanı sıra nitelikli eleman zorluğu da hem genel anlamda turizmi hem de direkt kültür turizmini zayıflatır. Son zamanlarda dikkate alınmakta olan bu durum turizm okuulunun yaratılması ile bir az da olsa çözümünü

bulmakta ama bu konuya tam anlamıyla dikkat ayrılmazsa eleman yokluğu zamanla turizmin zayıflaması ve çöküşüne neden ola bilir.

Yerel halkın turizme tam katılımının olmaması da bölgede turizm gelişimini kötü etkilemektedir. Yöre halkının turizme hem katılımcı olarak hem deçalışan-personel olarak katılması turizmi daha da güçlendirir. Hatta bunu da belirtelim ki yerli halkın turizme katılımı yabancı turistlerin de bölgeye akını için büyük rol oynayacaktır ve bu hem bölge hem de işletmeler için güçlü gelir sağlayacaktır. Bölgede halkın turizm açısından geniş bilgilendirilmesi için eğitim programları yapılmalı ve bu konuda halkla görüşerek açıklamalar yapılmalıdır.

Fırsatlar

Azerbaycanın kültürü ve tabiatı ile zengin olan bu ili yabancı ülkelerin de dikkatinden kenarda kalmıyor ve ülkeye gelen yabancı turist sayında artım olduğunu istatistiklerden de görebiliriz. Turist sayısını kültür turizmi açısından da yaratmak için Gebele 2020 İslam dünyası turizm başkenti olarak seçilmiştir. Bu nedenle bölgede geniş kültürel aktiviteler, festival ve etkinlikler geçirilmekte ve tanıtım plan ve programları yapılmaktadır. Bölgenin keşedilmemiş kültürel değerleri ve anıtları tarihçiler ve arkeologlar tarafından tatik edilerek gün yüzüne çıkarılmaktadır. Dünya genelinde kültüre olan ilginin artması da bölgenin kültür turizmini olumlu yönden etkileye bilecek faktörlerdendir. Kültüre olan ilgi arttıkça kültür turistleri yeni destinasyonlar aramaya başlarlar. Güçlü bir pazarlama yapısı kurulursa dünya genelinde artmakta olan bu turizm kitlesini Gebeleeye çekmek mümkündür.

Tehtitler

Gebelede kültür turizmine olan zayıf yaklaşımlar ve diğerk sorunlar kültür turizmini lgede geliştirmek için tehdit oluşturmaktadır. Diğerk turizm türlerinin uzun süren liderliğı sonucunda bölgede geliştirilmiş kültür turizm hattı yoktur ve bu ağılamda çalışmalar yapılmamıştır.

Bunun yanısıra şeki-Zagatala bölgesinde şeki gibi kültürüyle ve kültür turizmi ile lider olan bir şehrin bulunması bura Gebelenin stnlk elde etmesini çok kötü etkilemektedir.

3.3.2. Şeki Kültür Turizminin SWOT Analizi

Tablo 6: Şeki Kültür Turizminin SWOT analizi

<u>Güçlü yönler</u>	<u>Zayıf yönleri</u>
Kültür Turizmi alanında uzun süren tanınırlık Eski bir kültüre ve tarihe sahip olması Kültürel kaynakların daha iyi durumda olması Kültür turizm hatlarının mevcut olması	Tanıtım ve tabligat işlerinin zamanla zayıflaması Ulaşım zorluğu Konaklama zayıflığı ve tesis azlığı
<u>Fırsatlar</u>	<u>Tehtitler</u>
“Azerbaycanın sanatkarlık başkenti seçilmesi” (2010) TÜRKSOY tarafından “Türk dünyasının kültür başkenti” ilan olunması (2016) UNESCO-nun "Yaratıcı şehirler Ağı" listesine dahil edilmesi (2017) Dünyada kültür turistlerinin sayısının artması	Bölgede güçlenen rakip Yeni kültürel kaynakların olmaması ve buna bağlı olarak turist ilgisinin azalması

Güçlü yönler

Şeki ili ülkenin tarihine göre en eski bölgelerindendir. Tarihinin bu kadar uzun dönemi kapsaması ülke kültürünün zenginliyiine ve bölgenin güçlü kültür turizmi kaynaklarına sahip olmasına sebep olmuştur. Şeki sahip olduğu kültürel kaynaklarıyla her zaman adından söz ettirmiştir. Kültür turizminde Şekinin bölge üzere  nde olmasının esas nedenleri kaynakların iyi korunması ve kültür turizmi hatlarının mevcut olması olmuştur.

Zayıf yönler

Zaman ge dikce kültür turizmi alanındaki liderliği korumak yeni planlama ve programlama talep ediyor. Gereken işler yapılmadığında bölge turizmi sarsılmaya ve zamanla yok olmaya başlıyor. Şekide de kültürel kaynakların

eskilerle sınırlanması ve yeni kültürel kaynak azlığı bölge kültürel turizminin zayıflamasına neden olmuştur.

Bölge turizmini zayıflatan diğer sebep de ulaşım zorluğudur. Bölgeyi incelediğimizde görebiliriz ki Şekiye ulaşım yalnızca karayolu ile gerçekleşmektedir ve bu da bölgeye yabancı turist akınına sorunlar yaratıyor. Diğer yandan da konaklama tesis azlığı da bölgeye büyük hacimli turist çekmeye sorunlar oluşturan diğer hususlardan.

Fırsatlar

Şeki'nin tarih boyunca yüksek sanat bölgesi olarak tanındığı bilinmektedir. Burada, demircilik, bakır, çanak çömlek, örgü, ağaç üzerinde oymacılık, ipekcilik ve diğer alanlarda sanatçılar tarafından kazanılan deneyim, nesilden-nesile geçerek bu günlere geldi. Şeki'nin 2010 yılında "Halk Yaratıcılığının Başkenti" programı kapsamında "Azerbaycan Sanatkarlığının Başkenti" ilan edilmesi tesadüf değil. (İnt 16)

Kültürel zenginlikleri dünya çapında sürdürürken ve geliştirirken, ulusal-manevi mirasıyla bütünleşme olağanüstü bir öneme sahiptir. Cumhuriyetimizde bu yönde devlet tarafından önemli önlemler alınmaktadır. Sonuç olarak, milletimizin incisi olarak kabul edilen muğam, Nevruz bayramı, halı dokuma, aşık sanatı, seramik sanatı UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirası listesinde yer alıyor. Bu başarılar, elbette, ulusal-kültürel mirasın, kültür için destek politikasının özeninin sonucudur. (İnt 16)

Şeki, UNESCO'nun "Yaratıcı Şehirler Ağı" listesinde yer alıyor. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan adaylık belgesi UNESCO Sekreteryası'na teslim edildi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Azerbaycan'ın UNESCO'nun Daimi Misyonu'nun ortak

çabaları sonucunda Şeki, örgütün yaratıcı "Sanaatkarlık ve halk yaratıcılığı" temasına esasen dahil edildi. UNESCO Genel Direktörünün kararına göre,44 ülkeden 64 şehir "Yaratıcı şehirler ağı" listesine dahil edildi. Bu ağ, yenilik ve yaratıcılığı, yeni kentsel stratejinin sürdürülebilir ve kapsayıcı gelişimi için kilit bir faktör olarak göstermektedir. Ağ, yerel topluluklara büyük ilgi göstermiş ve şehirlerin çeşitliliğini ve yeni listenin coğrafi dengesini yansıtmaktadır. 2004 yılından bu yana, ağ üyelerinin yaratıcı potansiyeli yedi temaya dayanmaktadır: sanat ve el sanatları, halk sanatı, tasarım, sinematografi, gastronomi, edebiyat, medya ve müzik. Şu anda, ağ 72 ülkede 180 şehir içermektedir. (İnt 17)

TÜRKSOY Kültür Bakanlar Konseyi'nin 33. Toplantısı, 2015 yılında Türkmenistanın Mari kentinde çalışmalarına başladı. Ülkemiz, Kültür ve Turizm Bakanı Birinci Yardımcısı Vagif Aliyev başkanlığında bir heyet tarafından temsil edilmektedir. TÜRKSOY Genel Sekreteri'nin geçen yıl hayata geçirdiği projeler hakkındaki raporu dinlenmiş ve 2016 yılı için eylem planı onaylanmıştır. TÜRKSOY Kültür Bakanları Konseyi'nin 33. toplantısının sonunda, Azerbaycan tarafının 2016 yılı için Şeki şehrinin Türk dünyasının kültürel başkenti ilan edilmesi önerisi üzerine, üye devletler tarafından oybirliği ile onaylanmış ve Şeki Türk dünyasının kültür başkenti ilan edilmiştir. (İnt 18)

Dünya genelinde kültüre olan ilginin artması da bölgenin kültür turizmini olumlu yönden etkileye bilecek faktörlerdendir. Kültüre olan ilgi arttıkça kültür turistleri yeni destinasyonlar aramaya başlarlar. Güçlü bir pazarlama yapısı kurulursa dünya genelinde artmakta olan bu turizm kitlesini Şekiye çekmek mümkündür.

Tehtitler

Zamanla Azerbaycanda turizm gözle görölür başarılar elde etdi ve geliştirildi. Bu gelişim kendini költür turizminde de gösterdi ve yalnızca Bakü ve Şekide değıl diğör bölgelerde de költür turizmine yönelmeler başladı. Bu şehirlerden biri de Şeki-Zagatala ekonomik bölgesinde yerleşen ve Şekiye rakib olabilecek Gebele idi. Költürel farklılıklar ve yenilikler arayan turistler zamanla rotayı Gebeleye çevirmeye başladılar.

Bunun esas nedenlerinden biri de Şeki költürel kaynaklarında yeniliklerin olmaması ve buna bağılı olarak insanların ilgisinin azalmasıydı. Eski liderliğini kaybetmek üzere olan Şeki költür turizmindeki konumunu Gebele ve diğör költür şehirlerine vermek zorunda kaldı.

Sonuç ve Öneriler

Turizm her bölgede gelişim sağlamak, istihdama katkıda bulunmak ve gelir elde edebilmek için ölkelerin mevcut turizm kaynaklarını ve turizm potensiyelini turistlere sunmasından ibaretdir. Her ölkö bütün turizm çeşitlerinden eşit şekilde yararlanamıyor bunun esas nedeni de ya o kaynakların bulunmaması ya da bu kaynakları kullanabilecek ve tanıtacık insanların olmamasıdır.

Azerbaycan nerdeyse bütün turizm türlerini geliştirebilecek kaynak kapasitesine sahip ancak yine de eri kalmasının esas nedeni bu kaynakları tanıtdıra bilecek pazarlama planlamasının olmamasıdır. Bu bağlamda belirte

biliriz ki dark turizm, kültür turizmi, macera turizmi ve diğer çoğu turizmi yüksek seviyede geliştirmek kaynaklara sahiptir.

Kültürel kaynaklarına göre dünyanın çoğu ülkelerinden ilerde olan Azerbaycanda kültür turizmine dikkat çok az durumda. Bölgede esas kültür turizmi kaynağı olarak Bak ve şeki kullanılmaktadır. Halbuki Gence, Guba, şamahı, Gebele ve Nahçıvan da kültür turizmi açısından çok elverişlidir.

şeki-Zagatala bölgesinin, esasen de şeki ve Gebelenin kültür turizmini geliştirmek amacıyla büyük ölçekte tabligat ve teşvigat işleri görülmeli, halkın turizme katılımı sağlanmalı, turizm ğretim okulları açılmalı ve onların imkanları genişletilmeli, tanıtım videoları ve animasyonlar hazırlanarak kullanılmalı ve turizme esaslı devlet desteği gösterilmelidir.

Kaynakça

1. Korotkova, A (2009) ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОВРЕМЕННОГО ТУРИЗМА, s11.
2. Ezenagu, N ve Chinonso, I (2016) The role of cultural resources in Tourism development in Awka, s4
3. Benediktsson, G (2004) Museums and tourism. Stakeholders, resource and sustainable development, s14
4. Paul, B. D. The Impacts of Tourism on Society, T.Y, s500-501
5. Vainikka, V (2015) Rethinking Mass Tourism, ss275
6. Sezgin, E ve Yolal, M, T.Y Golden Age of Mass Tourism: Its History and Development, s 4-5
7. Červinka, M; Švajdová, L ve Tykva, T (2014) Thematic Tourism vs. Mass Tourism in the Czech Republic, s 6-7
8. Pektaş, F (2017) The Effect of Lifestyle on The Demand for Alternative Tourism, ss188-189
9. Theng, S ve Corina X. G Tatar (2015) Mass Tourism vs Alternative Tourism? Challenges and New Positionings, ss3
10. Procházková, K (2012) Alternative Tourism and Sustainable Development in the Small Island Caribbean Case Study of Dominica, West Indies, ss18
11. Petroman, I; Petroman, C; Marin, D; Ciolac, R; Văduva, L ve Pandur, I (2013) Types of Cultural Tourism, s 3
12. Triarchi, E ve Karamanis, K (2017) Alternative Tourism Development: A Theoretical Background, ss38

13. Tezcan, B (2004) Developing Alternative Modes of Tourism in Turkey, ss19
14. Alaeddinoğlu, F ve Yıldız, M. Z (T.Y) Türkiye’de Kültür Turizmi Ve Algılanışı, ss 26
15. Cuculeski, N; Petrovska, I ve Mircevska, P. T Emerging Trends in Tourism: Need for Alternative Forms in Macedonian Tourism, s107
16. İsmayılova, E (2017) Tarixi və Mədəni Turizm, s6
17. EHMED, E (2012) XII - XV Əsrlərdə Azərbaycanın Mənəvi Mədəniyyəti (tarixi etnografik araşdırma), s3
18. Robinson, M ve Picard, D (2006) Tourism, Culture and Sustainable Development, s17
19. Günlü, E; Yağcı, K ve Pınar, İ Preserving Cultural Heritage and Possible Impacts on Regional Development: Case of İzmir- s4
20. Csapó, J, The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry, s 225
21. Uygur, M. S ve Baykan, E Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, s10-11
22. Xəlilova, K (2008) Kültür Turizmi Bakımından Azərbaycan Şirvan Bölgesinin Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi, s 17-18
23. Azərbaycan Respublikasında İxtisaslaşmış Turizm Sənayesinin İnkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi, ss13
24. Şeki - Zagatala İqtisadi Rayonunun Passportu-2012, ss6

Kullanılan İnternet Siteleri

1. http://www.azerbaijan.az/_Geography/_GeneralInfo/_generalInfo_a.html-erişim 29/04/2018
2. http://multiculturalism.preslib.az/az_a1.html- erişim 29/04/2018
3. <http://mct.gov.az/az/azerbaycan-medeniyyeti>- erişim 29/04/2018
4. <http://gencalim.az/vetenperverlik/48-abideler.html>- erişim tarihi 01/05/2018
5. <http://www.Gebele-ih.gov.az/page/10.html>-erişim tarihi 01/05/2018
6. http://azcb.com/az/azerbaycana-sefer#sub_anchor3-erşim tarihi 02/05/2018
7. <http://visitgabala.com/sightseeing/sightseeing/>-erişim 03/05/2018
8. https://belediyeye.io.ua/s672752/350399k304_haqqinda_m399lumat-erişim tarihi 03.06.2018
9. <http://www.anl.az/down/meqale/zaman/2013/oktyabr/333234.htm>
10. <https://www.differencebetween.com/difference-between-mass-tourism-and-vs-alternative-tourism/>-erişim tarihi 28.04.2018
11. http://www.cultureindevelopment.nl/cultural_heritage/what_is_cultural_heritage-ER-19.04.2018.
12. <https://www.khanacademy.org/humanities/art-history-basics/beginners-art-history/a/what-is-cultural-heritage-ER>-19.04.2018
13. http://www1.nyc.gov/assets/oec/technicalmanual/09_Historic_Resources_2014.pdf- erişim tarihi 04.06.2018
14. <http://www.alternativetours.com/2008/09/cultural-tourism.html>-er:15.04.3018.

- 15.<http://Gebelecity.com/ehali.html>-er.tar-27.05.2018
- 16.<http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=133863>-erişim tarihi 31.05.18
- 17.<http://medeniyyet.az/page/news/41377/>.html- erişim tarihi 31.05.18
- 18.<http://www.azhistorymuseum.az/index.php?mod=5&id=1680>-erişim tarihi 31.05.18
- 19.http://www.mlit.go.jp/kankocho/naratourismstatisticsweek/statistical/pdf/2009_The_Impact.pdf- erişim tarihi 04.06.18
- 20.https://tourismns.ca/sites/default/files/page_documents/cultural_heritage_tourism_handbook.pdf- erişim tarihi 04.06.18
- 21.<http://www.culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2013/07/Cultural-Tourism-Segmentation-resource-3.pdf>- erişim tarihi 04.06.2018